

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет фізичного виховання та спорту

Кафедра медико-біологічних основ фізичного виховання та спорту

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ
ФУТБОЛОМ ДІТЕЙ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти магістр

Виконав: здобувач групи 11-221 М
Спеціальність: 017 Фізична культура і спорт
Освітня програма: Фізична культура і спорт
Степанян Рубен Єдуардович

Керівник: кандидат біологічних наук, доцент
кафедри медико-біологічних основ фізичного
виховання та спорту
Голяка Сергій Кіндратович

Рецензент: Кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент, доцент кафедри
спортивно-педагогічних дисциплін
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника
Лещак Олександр Миколайович

м. Івано-Франківськ, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Психолого-педагогічні засади підготовки дитячих тренерів щодо формування мотивація до занять футболом у дітей учасників бойових дій.....	7
1.1. Компоненти тренувально-педагогічного процесу щодо покращення мотивації у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом	7
1.2. Формування мотивації у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом як предмет психолого-педагогічного впливу дитячого тренера.....	12
1.3. Підготовленність дитячого тренера до виконання задач дослідження	14
1.4. Психолого-педагогічні аспекти, що сприяють формуванню мотивації молодших школярів (дітей учасників бойових дій) до занять футболом.....	19
РОЗДІЛ 2. Організація та методика дослідження.....	23
2.1. Організація дослідження.....	23
2.2. Методика дослідження.....	24
2.3. Методи математичної статистики.....	27
РОЗДІЛ 3. Дослідно-експериментальна робота з формування готовності дитячого тренера до підвищення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом.....	28
3.1. Діагностика рівнів професійної готовності дитячих тренерів щодо підвищення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом.....	28
3.2. Проективна модель підготовки дитячих тренерів щодо формування мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом.....	38

3.3. Реалізація проєктивної моделі підготовки тренера щодо формування мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом.....	41
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	53
Додаток 1. Приклад опитувальника для визначення комунікативних і організаційних якостей дитячого тренера.....	53
Додаток 2. Оцінка мотивації ставлення дитячих тренерів щодо формування мотивації до занять футболом у молодших школярів, дітей учасників бойових дій (К-ФР).....	56
Додаток 3. Оцінка наявності вольових якостей.....	58
Додаток 4. Визначення рівня самооцінки.....	61
Додаток 5. Змістова характеристика рівнів сформованості готовності дитячих тренерів до покращення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом.....	63
Додаток 6. Прояв професійних і психологічних якостей дитячих тренерів щодо формування к-фр (за результатами самооцінки)	66
Додаток 7. Анкета – 5.....	74

ВСТУП

Актуальність досліджуваних у роботі питань визначається формуючими засадами, що задекларовані у нормативних документах, які спрямовані на збереження, відновлення і розвиток у повоєнний час усіх ланок освітнього простору в Україні [1-3].

У теперешній час, в умовах викликів широкомасштабної війни України проти рф, має місце зниження уваги до процесу виховання дітей. За відсутністю батька у багатьох українських сім'ях, відбувається зміщення цінностей, широке захоплення віртуальною реальністю, що дають комп'ютерні ігри. Тут у нагоді стануть фізичні тренування, зокрема, заняття футболом, особливо на етапі початкової загальноосвітньої школи.

Більшість дитячих тренерів з футболу мають хороші практичні навички і уміння. З іншого боку, оволодіння ними додатковими теоретичними знаннями щодо використання сучасних психолого-педагогічних методів і прийомів організації тренувально-виховного процесу школярів початкових класів – дітей учасників бойових дій - до занять футболом є надзвичайно актуальним напрямком досліджень

Діти учасників бойових дій знаходяться у певному психологічному стані, який, для того, щоб змінити на краще, треба докласти чималих зусиль і близьким, і вчителям, і тренерам. Отже, у процесі магістерського дослідження саме тому була виокремлена експериментальна група респондентів – діти початкової школи, батьки яких є учасники бойових дій і займаються футболом.

Отже, ті розбіжності, що виникали і виникають, на разі, між бажаннями і готовністю дитячих тренерів щодо формування мотивації молодших школярів (батьки яких є учасники бойових дій) до занять футболом, і тими прогалинами в їх готовності до здійснення цієї роботи зумовило вибір теми магістерського дослідження: «Психологічні аспекти та мотивація до занять футболом дітей учасників бойових дій».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати ефективність психолого-педагогічної підготовки дитячих тренерів до формування мотивації школярів, батьки яких є учасники бойових дій, до занять футболом.

Задачі дослідження:

1. Виокремити такі компоненти тренувально-педагогічного процесу, що можуть дозволити досягнути мети нашого дослідження.
2. Визначити структуру і сутність підготовленості дитячого тренера до формування мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом.
3. Визначити психолого-педагогічні умови формування необхідної підготовленості дитячого тренера до покращення мотивації школярів, батьки яких є учасники бойових дій, до занять футболом.
4. Розробити і апробувати проєктивну модель ефективної підготовки дитячого тренера до формування мотивації школярів, батьки яких є учасники бойових дій, до занять футболом.

Об'єкт дослідження – підготовка дитячого тренера з футболу.

Предмет дослідження – процес підготовки дитячого тренера до формування мотивації молодших школярів, батьки яких є учасники бойових дій, до занять футболом.

Гіпотеза дослідження – підготовка дитячого тренера до формування мотивації школярів, батьки яких є учасники бойових дій, до занять футболом буде більш ефективною, якщо реалізувати наступні психолого-педагогічні умови: забезпечення позитивної мотивації до тренування; сформованість професійної культури; використання активних методів тренування.

Методи дослідження: вирішення поставлених у роботі задач для досягнення мети, передбачало: вивчення наукової літератури за даною проблемою; узагальнення теоретичних і експериментальних даних для розбудови моделі підготовки дитячих тренерів щодо формування

мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій до занять футболом; узагальнення результатів анкетування, опитування, дослідження тренерсько-виховної роботи дитячих спортивних фахівців; методика проведення самоаналізу дитячого тренера щодо формування мотивації школярів (батьки яких є учасники бойових дій) до занять футболом; констатувальний і формувальний експерименти для визначення дієвості запропонованої моделі підготовки дитячого тренера до формування мотивації школярів (батьки яких є учасники бойових дій) до занять футболом; моделювання реальних ситуацій; статистичні методи обробки даних експерименту.

Практичне значення результатів роботи полягало у тому, що запропонована модель може бути впроваджена у тренувально-виховний процес для покращення рівнів ефективної готовності дитячого тренера до формування мотивації школярів (батьки яких є учасники бойових дій) до занять футболом. Нами розроблено програму дій, що спрямована на надання практичної допомоги дитячому тренеру для підвищення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій до занять футболом.

Результати роботи впроваджені у тренувально-виховний процес дитячих центрів футбольної підготовки: ФК «Атлетік». ФСТ ДИНАМО ФК «Динамо-діти ЗСУ» м. Одеси.

Апробація результатів роботи. За матеріалами магістерського дослідження у збірнику наукових праць «Магістерські студії» надруковано тези науково-дослідної роботи на тему: «Психологічні аспекти та мотивація до занять футболом дітей учасників бойових дій». – Івано-Франківськ, 2025 року.

Структура роботи. Робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел з 67 найменувань, 7 додатків. Обсяг магістерської роботи складає 52 сторінки (без додатків).

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ДИТЯЧИХ ТРЕНЕРІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ У ДІТЕЙ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

1.1. Компоненти тренувально-педагогічного процесу щодо покращення мотивації у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом

У багатьох установчих документах, що виокремлюють педагогічну підготовку фахівців спортивного напрямку зазначені стратегічні завдання і мета: розбудова такої національної системи педагогічної освіти, де головна увага має приділятися вихованню юних патріотів України. Особистостей, які глибоко переконані у незмінних цінностях демократично усталених норм життя. Свідомих, освічених, творчих, фізично загартованих громадян нашої держави. Особливо це питання є актуальним сьогодні – в умовах широкомасштабної війни, що розв'язала рф проти України.

Держава сьогодні, особливо зацікавлена у підготовці таких фахівців-педагогів які здатні взяти на себе відповідальність щодо зміни психологічного стану молодшого школяра, дитини учасника бойових дій, яка пережила потрясіння спровокованого широкомасштабною війною рф проти України. Такий дитячий тренер обов'язково повинен мати не лише спортивну, але й фахову педагогічну підготовку. Особливо важливою тут має бути творча складова його діяльності задля реалізації оригінальних підходів, прийняття відповідних рішень, вміти реалізовувати їх на практиці. Отже, дитячий тренер з футболу у дитячій спортивній школі – це інтегруюча в собі особистість, яка і тренує, і навчає, і виховує ті якості, що є необхідними для розвитку гармонійної всебічно розвинутої, психологічно стійкою дитиною.

У багатьох наукових дослідженнях педагогічного і психологічного

спрямування велика увага приділялася такій дефініції, як підготовка та готовність до виконання професійної педагогічної (навчальної, тренувальної, виховної) роботи. Науковці чітко виокремили і визначили її структурну і змістовну складову. Визначили та оцінили механізми, що впливають на ефективність підготовки фахівців різних напрямків педагогічної кваліфікації: від вихователів дитячих закладів, вчителів початкового навчання до науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Кількісним праметрами тут виступили тривалість навчання, рівень і норма усталеності, педагогічне насичення тощо. Наукові досягнення О.Абдуліної, З. Курлянд, А. Линенко, К.Платонова та інших добре описані у роботах [45, 49, 53].

Спортивно-педагогічна діяльність тренерів різних видів спорту взагалі і дитячих, зокрема, була, є і залишається предметом вивчення багатьох українських науковців. Зокрема: Івана Гончара, Ганни Соколової, Валентини Тодорової, Миколи Носко та ін. [54,55]. Щодо самостійного оволодіння молодшими школярами знаннями, уміннями та навичками, а також цінностями фізичної культури, то зазначені вище автори доходять висновку, що необхідно посилювати у спортивних тренерів (особливо дитячих) чіткої педагогічної позиції, чіткого уявлення про мету своїх дій, методів та засобів їх досягнення [56,57].

Цікавим з нашої точки зору є підготовка дитячих тренерів з використанням культурологічного підходу [50-53]. Тут головним принципом є розширення світогляду дитячого тренера, занурення його в поле мислення підлітка, розуміння його ціннісних орієнтацій і виокремлення мотивів [42, 43].

Педагогічно-виховна робота спортивного тренера, особливо дитячого, повинна бути спрямованою на формування мотивів, які мають певні і конкретні сенси. Під поверхнею – цінності і мотиви, що сформовані і продовжують розвиватися у родині. На поверхні лише - поведінка дитини, це те з чим стикається тренер, педагог, вихователь. Тому зміна мотивації

дитини, особливо учасника бойових дій, це складний і багатоступеневий процес. Реалізація його є надзвичайно складною задачею дитячого тренера, особливо в реаліях сьогодення.

Отже, у формуванні і розвитку мотивації молодшого школяра, дитини учасника бойових дій, до занять футболом відіграє ключову роль, власне, активна робота педагога-тренера. Виконання такої роботи тісно пов'язане не лише з його професійною, але й психологічною підготовкою [50-52], тобто це - комплексно організована система його дій [42].

Слід відзначити, що в тренувально-виховний процес повинен мати різні взаємопов'язані види педагогічної діяльності дитячого тренера. Серед них є такі, як: комунікативна, інформаційна, організаційна, діагностична, конструктивна, стимулююча, аналітична, дослідницька, творча [7-10].

Процес професійної педагогічно-тренувальної роботи тренера завжди починається з необхідності усвідомити задачу, зрозуміти де і коли це вже використовувалося, тобто звернення до особистого досвіду. У період адаптації відбувається відтворення тих знань, умінь і навичок, що були сформовані і отримані раніше. Далі відбувається перетворення чинного досвіду у необхідні до наступних дій навички [11].

Траєкторія діяльності тренера у цьому напрямку розпочинається від усвідомлення і постановки задачі до їхньої реалізації, до внесення конкретних і дієвих змін у процес підготовки школярів щодо занять футболом. Отже, діяльність дитячого тренера не є сталою, фіксованою якимись обставинами величиною, вона є творчою роботою, динамічною за своєю суттю.

Таким чином, можна виокремити такі рівні професійної роботи дитячого тренера:

- використання відомих методичних заготовок-рекомендацій за власним планом та за прикладом інших тренерів. У такому випадку тренер за рахунок зворотнього зв'язку вносить корективи у ці напрацювання. Тим самим його вплив на свої дії визначається отриманими результатами;

- внесення такої опції, як оптимізація, що передбачає правильний підбір відомих методів, форм і, навіть, планів до конкретної ситуації;
- безпосередня комунікація з дітьми на кожному етапі тренування;
- внесення особистих ідей, деталей, щоб врахувати особливості молодших школярів. До прикладу, врахувати саме той, факт, що вони є дітьми учасників бойових дій [10].

З нашої точки зору, заслуговує на увагу, так званий синергетичний підхід в педагогіці. Цей підхід не є новим, але не достатньо відомий педагогічній спільноті. Ідеї синергетики, що були розвинуті Нобелівським лауреатом Євгеном Пригожиным, перекладені на поле педагогічної діяльності. У цьому контексті - діяльність педагога, вихователя, тренера розглядається, як система, що за визначенням проф. Круцевича Т.Ю., представляє собою органічне поєднання двох суб'єктів навчання: «....один суб'єкт - той, хто вчиться і другий суб'єкт – це той у кого вчаться...» [16,17]. Саме така система може бути чітко самоорганізованою і виступати у тісній взаємодії з іншими подібними системами.

Сьогодні Україна прямує до Європейського союзу. А отже європейські цінності мають закладатися і у виховання дитини. Європейська система підготовки педагогів, зокрема. Спортивних тренерів, передбачає певну рівновагу між загальнолюдськими рисами (характер, темперамент, здатність до емпатії тощо) фахівця та загальним рівнем його компетенції і кваліфікації. Такі складові є залежними одна від одної. Вони визначають професійну складову діяльності тренера. Перша складова визначає усвідомлення власної ролі (самопізнання) в процесі здійснення професійної тренерської роботи (дитячого тренера особливо), у самопізнанні. Друга складова виокремлює можливість набуття психолого-педагогічних компетенцій, що визначають практичну роль дитячого тренера [13, 67].

В контексті вирішення поставлених у роботі задач, розглянемо, як

власне має вирішуватися проблема підвищення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій до занять футболом дитячими тренерами на сучасному етапі існування нашої держави – в умовах екзистенційної війни проти рф.

Протягом усього періоду існування нашої незалежності, усі закони, доктрини, рішення та інші нормативні документи [1,39,40,47-49], ставили перед педагогами (вчителями, тренерами, вихователями) загальноосвітніх, спортивних, мистецьких шкіл завдання, що мають виховувати школярів, як майбутніх громадян незалежної України (зокрема, носіїв загальнолюдських цінностей, гідності, національної культури, національної свідомості).

З початком широкомасштабної війни України з рф, перед педагогами закладів освіти різного спрямування і рівня підготовки постають нагальні задачі спрямовані не лише на передачу знань школярам, але й формування людяною, емпатійною, морально зрілою, етично і естетично вихованою особистості.

Дитячий тренер, зокрема, у спортивній школі з футболу у процесі своєї діяльності вирішує величезну кількість практичних задач, виконує низку різноманітних робіт, що не завжди, на перший погляд, пов'язані з його професійною діяльністю. Але вони є надзвичайно важливими і без них неможливо забезпечити повноцінну підготовку школярів.

Перше. Надання дітям і отримання для себе пізнавальної інформації: вивчення характеристик школярів; змісту й умов їхнього життя-побуту і навчання; наявність у дітей спортивної амуніції тощо. Це ПІЗНАВАЛЬНА складова педагогічної роботи. Друге. Важливим є планування змісту тренування, розробка засобів і прийомів виховання під час тренування (ПРОЕКТУВАЛЬНА складова). Третє. Безпосередньо тренування, виховання, закалювання, оздоровлення, відноовлення після змагань (ВИКОНАВЧА складова) [10].

Виходячи з цього можна виокремити саме такі компоненти

тренувально-педагогічного процесу дитячого тренера з футболу, що можуть дозволити досягнути мети нашого дослідження: *конструктивна, організаторська, комунікативна, гностична, рухова* [25,26].

Конструктивна діяльність містить планування, виховання й оздоровлення; розробка, створення, закупівля спортивного інвентарю та амуніції тощо. До *організаторських* умінь належать уміння поєднувати різні форми занять школярів, вміти керувати управляти не лише своєю діяльністю, але, якщо виникає потреба, і діяльністю всього колективу колег. *Комунікативна* діяльність дитячого тренера, складається з уміння налагоджувати взаємовідносини з школярами та колегами у процесі тренування.

1.2. Формування мотивації у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом як предмет психолого-педагогічного впливу дитячого тренера

Праця дитячого тренера у спортивній школі є без результативною, якщо не впроваджується гностична складова. Тут важливою складовою є розуміння цілей тренування та його змісту. Оволодіння, шляхом самопізнання і самовдосконалення, закономірностями фізичного розвитку і психологічного настрою учнів розширює вже існуючі можливості і відкриває нові горизонти щодо вирішення у чинному магістерському дослідженні поставлених задач.

У такому контексті реалізації поставленої нами мети, організація навчально-виховного процесу орієнтована на: формування у молодших школярів правдивих знань про важливі і значущі сучасні державні ідеали і норми, а відповідно до них і вимоги до суб'єкта тренувань; розширення не просто культурного колозору дитячих тренерів з футболу, але й формування у них патріотичної поведінки; виховання почуття відданості Україні у вигляді внутрішніх переконань, відносин з іншими колегами та

підопічними і самим собою.

Таким чином, готовність дитячих тренерів з футболу в умовах сьогодення вимагає від них певної модернізації педагогічних підходів до тренувального процесу. Тут в контексті, власне, нашого дослідження, ми вбачаємо величезну перспективу різноманітних впливів на дитину учасника бойових дій шляхом активного тренування у дитячій футбольній школі. Під час тренувань школярі спілкуються, загартовуються, вчаться один у одного, долучаються до командної роботи. Ми розглядаємо це як процес результатом якого є психологічна реабілітація формування стресової стійкості. Особливо важливим тут постає завдання формування морально-патріотичних якостей молодшого школяра, юного спортсмена, майбутнього громадянина України, який переживши усі виклики не зламався, а зміг піти далі у своєму фізичному, моральному, психологічному розвитку. Такий підхід є надзвичайно важливим тепер – на етапі екзистенційної війни України проти рф, у нашому суспільстві певним чином відбувається суттєва зміна психології дитини.

Власне футбол – це спортивна гра. А будь-яка ігрова діяльність комплексно впливає і на фізичні і на психологічні функції дитини. І що є тут важливим – одночасно. Коли діти грають, вони ототожнюють реальну ситуацію з ігровою. Оволодівають необхідними руховими знаннями, уміннями та навичками. Діти стають більш хоробрими, розумнішими, самокритичними. У них формується азарт і бажання отримати перемогу. Навчаючись у грі, вони вивчають правила поведінки, що потім може масштабуватися на інші процеси їхніх життєвих дій. Колективна перемога, або поразка – формує індивідуальну відповідальність за результат. Почуття підстраховки, почуття дружби, почуття приєднаності і долученості до команди – ось невеликий перелік якостей, що формуються на цьому етапі у молодшого школяра під час занять футболом. Саме у цьому вирі колективних дій, діти учасників бойових дій починають усвідомлювати на інтуїтивному рівні те, що відчувають їхні батьки під час проведення важкої військової роботи. Тут треба навчитися щось зробити

через «не можу»: інакше підведеш товариша по команді. Дитяча мотивація – унікальна особливість характеру. Коли дитина здатна розкрити впреше свій ще нікому невідомий потенціал. Робить те, чого від неї не очікує ніхто: ані тренер, ані товариші, ані батьки. До такого відкриття має бути готовим дитячий тренер. Тому він обов'язково має бути обізнаним з новими прийомами, новими підходами до організації і проведення тренування з футболу за участю молодших школярів. Тут потрібно зважати на зв'язок фізичного розвитку і інтелекту дитини, її емоційним інтелектом, а також естетичною складовою. Фізичні вправи, технічні прийоми володіння м'ячем дуже важливі. Але вони мають здійснюватися свідомо через голову, а не за повторенням.

У футболі увага звертається на сильний розвиток м'язової підготовленості. Включаються найрізноманітніші м'язові групи дитячого (майбутнього дорослого) тіла. Але одним з головних у футболі є характер юного спортсмена. Він обов'язково має бути. Характер має бути керованим як спортсменом так і дитячим тренером. Характер – це багатоповторена звичка. Його можна формувати. Його можна змінювати. На нього можна впливати. Особливо, якщо є беззаперечний авторитет дитячого тренера. Проявлятися характер спортсмена має під час гри, на полі. Звичка грати у футбол має приносити задоволення юному спортсмену. Тоді результат буде очікувано позитивним. Бо природне бажання дітей до рухової діяльності призводять до збудження колективною грою, отриманням задоволення від не марності витрачених зусиль [27-29].

1.3. Підготовленість дитячого тренера до виконання задач дослідження

На підставі проведеного аналізу науково-педагогічних, психологічних джерел, можна зробити висновок, що головною

передумовою діяльності дитячого тренера з футболу є, власне, його готовність до реалізації практичних задач, зокрема, підвищення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій до занять футболом.

Готовність до певної діяльності визначається як цілеспрямоване бажання людини до певної дії. Вона ґрунтується на мотивах і переконаннях. Не останню роль тут відіграють особисті погляди на обставини і світ. А вольові та інтелектуальні якості відіграють ключову роль у досягненні мети. Спирається на знання, навички та вміння.

Формування готовності людини до фахової діяльності відбувається через створення морального і психологічного контенту життєвого простору [30-32]. Професійна та фізична підготовка відіграють тут значну роль. Розвиток готовності дитячого тренера до формування мотивації молодшого школяра, дитини учасника бойових дій, до занять футболом має впроваджуватися з урахуванням вищезазначених вимог і враховувати специфіку і особливості професії

Систематизуючи результати ознайомлення з психологічними, методичними джерелами (див., до прикладу публікації [33,41,43]), було зроблено висновок про те, що підготовленість дитячого тренера до формування мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій до занять футболом – це складна комбінована професійна якість особистості фахівця. Вона має включати в себе не лише отримані під час навчання у ЗВО знання, перевірені уміння та впроваджені у практичну роботу дитячого тренера навички, але й сформовані багаторічні традиції. Особливо важливим тут є ціннісні орієнтації людини – дитячого тренера, яка має відповідати усім нормам моралі, етики та естетики роботи з дітьми під час занять футболом.

Особливо важливо зауважити, що готовність дитячого тренера до формування мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом не є статичною характеристикою. Вона змінюється. Вона динамічна, оскільки її зміна відбувається завдяки діям і впливам

навчально-методичного характеру. Як результат – відмінна готовність дитячого тренера до виконання поставлених нами завдань.

У структурі загальної готовності дитячих тренерів до формування мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом нами були виокремлені наступні компоненти: мотиваційний, емоційно-вольовий, комунікативно-організаційний, когнітивний, контрольний і оціночний (схема 1.1).

Мотиваційний компонент передбачає: чітке уявлення про діяльність дитячого тренера, що спрямована на формування мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом; *орієнтування* на дотримання усіма учасниками тренувально-виховного процесу людських цінностей, принципів моралі; *налаштованість* дитячого тренера з футболу на здобуття дітьми знань про ідеали професії футболіста, погляди та вимоги сучасного українського суспільства в умовах широкомасштабної війни; *позитивне ставлення* до процесу професійного самовдосконалення; формування стійкого *інтересу* до співробітництва і співпраці з своїми колегами та батьками, рідними та близькими молодших школярів, які замаються футболом у його команді спортивної школи.

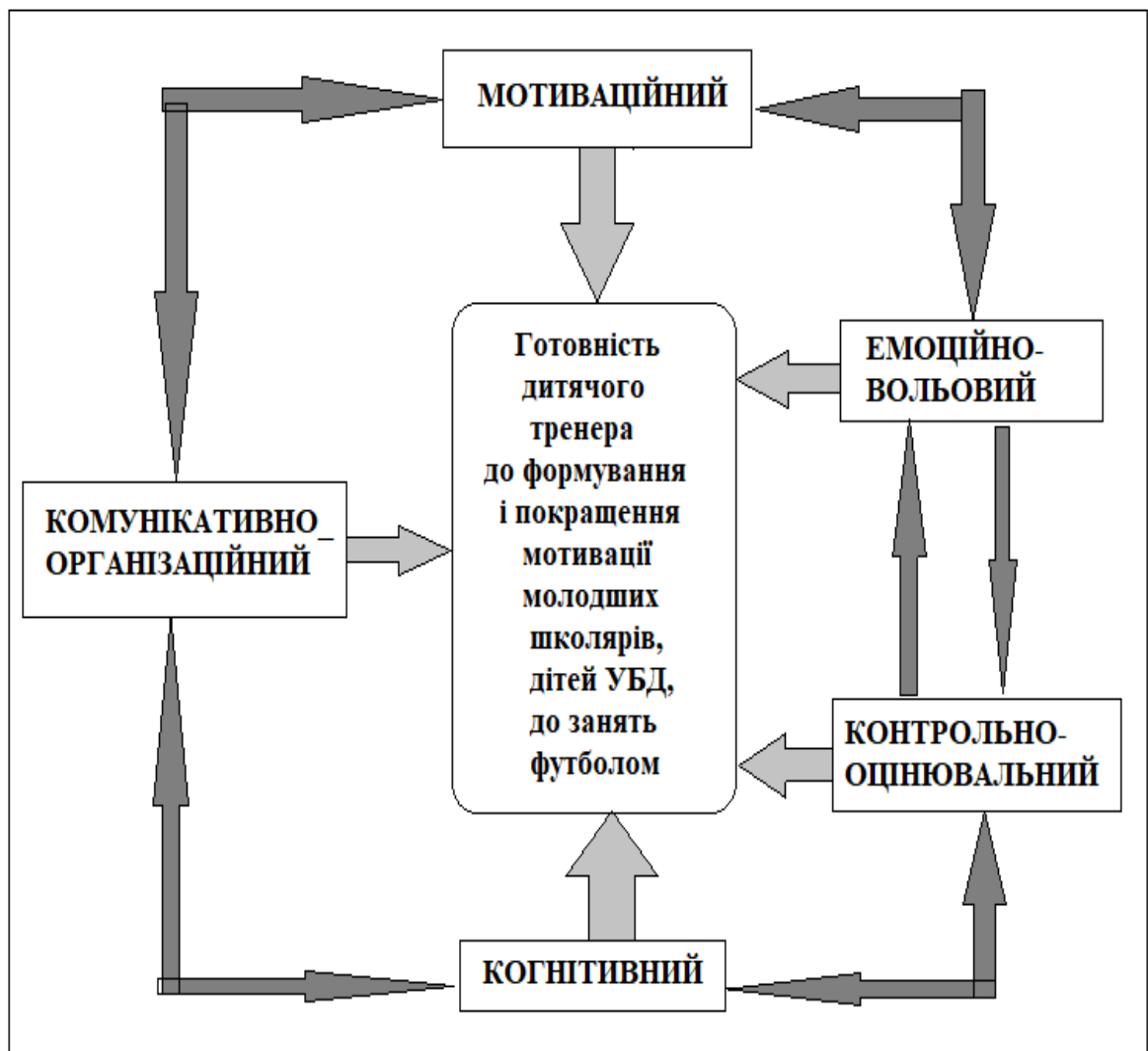
Емоційно-вольовий компонент характеризує уміння: *розвивати і регулювати* власний психолого-емоційний стан; уміння управляти собою у процесі тренування; *створювати* позитивну налаштованість перед грою, тренуванням, знайти вихід із скрутного становища, де є ризик; *формувати і виховувати* в собі емпатійні настрої, з метою покращення психологічного стану молодших школярів, дітей учасників бойових дій; *проводити* неупереджену оцінку своїх потенційних можливостей; *налагоджувати* міжособистісні стосунки молодших школярів, дітей учасників бойових дій.

Когнітивний компонент є основою інтелектуальної роботи дитячого тренера. Ця складова передбачає: *отримання* необхідних педагогічних і психологічних, професійних (спортивних), методичних знань, умінь та навичок задля проведення тренувально-виховної роботи з даною

категорією дітей; володіння теорією і методикою організації занять з дитячого футболу; знання методів, форм, засобів формування і розвитку психологічних якостей засобами футболу.

Схема 1.1.

Компоненти готовності дитячих тренерів до формування мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом

Для проведення аналізу власної діяльності, дитячий тренер з футболу має вміти правильно оцінювати результати роботи з дітьми учасниками бойових дій, щодо підвищення їхньої мотивації до занять футболом.

Між іншим, дитячий тренер з футболу, в межах своїх компетентностей має пропонувати і розвивати креативні підходи, виявляти існуючі недопрацювання у цьому напрямку. Тому слід виокремити ще один надзвичайно важливий компонент: *контрольно-оціночний*.

Зазначений компонент можна структурувати, як перелік наступних вмінь: правильно і об'єктивно *оцінювати* досягнуті результати юних футболістів; вносити ефективні *поправки* в процес тренування; *аналізувати* складні психолого-педагогічні ситуації і вміти «тримати себе у руках», не дозволяючи емоціям вплинути на прийняття рішень; *використовувати* отриманий раніше досвід у контексті вирішення конкретних задач (зокрема, формувати і підвищувати інтерес до занять футболом у молодших школярів, дітей учасників бойових дій); розумно і критично *здійснювати* пошук нових форм і методів організації тренувань з футболу; об'єктивно *оцінювати* реальність ситуації процесу виховання.

Нами виокремлено такі компоненти, що є залежними один від одного. Більше того вони є тісно пов'язаними між собою. Варто відзначити, що між цими складовими досить важко провести чітку межу. Саме це визначає їхню важливість для дитячого тренера з футболу у процесі формування зацікавленості футболом у молодших школярів, дітей учасників бойових дій. Кожен компонент сприяє певному аспекту, вирішенню конкретної задачі нашого дослідження. Такий підхід до вивчення зазначеної проблематики є інтегральним. Всі компоненти мають працювати взаємно доповнюючи одна одну, у єдиній внутрішньо непротиворічній системі.

Для комплексної практичної реалізації цих компонент здійснювалося впровадження психолого-педагогічних умов, що виокремлені у наступному параграфі.

1.4. Психолого-педагогічні умови, що сприяють формуванню мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом

Поняття «психолого-педагогічні умови» тлумачиться вченими по-різному. Зокрема, проф. Зінаїда Курлянд у монографії «Педагогіка вищої школи» визначає, що коли одне явище стає причиною виникнення іншого, тоді саме це явище є причиною [53]. У тому випадку, коли одне явище приймає участь у взаємодії з іншим (чи системою явищ) у розвитку цілого, до якого воно належить, тоді саме перше явище є чинником. І, нарешті, якщо одне явище обумовлює існування іншого, тоді воно є умовою [53].

Якщо розглядати усю сукупність обставин, об'єктів та еталонів, що є необхідними щодо реалізації дослідницького процесу, тоді це може визначити, власне, як необхідні психолого-педагогічні умови [66].

Якщо розглядати обставини, за допомогою яких відбувається цілісний ефективний тренувальний, психологічний, творчий, або педагогічний процес підготовки спеціалістів того чи іншого профілю завдяки участі групи людей, або окремої людини, тоді це також можна визначати як психолого-педагогічні умови [45].

Таим чином, під психолого-педагогічною умовою підготовки дитячих тренерів щодо формування мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом можна виокремити конкретну обставину, що є причиною до розвитку фахових (спортивно-професійних якостей дитячих тренерів) та їхніх власних рис характеру, що формуються у соціально-освітньому середовищі, і яка є основою щодо становлення готовності дитячого тренера до реалізації зазначеної мети. Ми дійшли висновку, що необхідними умовами стало, у першу чергу, створення позитивного ставлення дитячого тренера з футболу до виконання своїх професійних обов'язків; по-друге, формування спортивної культури у всіх

її аспектах; по-третє, розробка ефективних методів самовдосконалення.

Треба підкреслити, що успіх роботи дитячого тренера, результати його досягнень залежить все ж таки від належного ставлення до виконання своїх професійних обов'язків. Це є однією з головних задач нашої програми підготовки дитячих тренерів до формування належної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом.

Якщо виокремити поняття мотиву то це є певний і своєрідний «вектор» дії. Він визначає напрям дії, є кількісною характеристикою зусиль. Мотив - це відображення потреби [35,53].

У контексті нашого дослідження мотивація до занять футболом – це спонукання молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до футболу, що має бути пов'язаним із задоволенням їхніх фізичних, спортивних, емоційних потреб. Тут мотивацію дітей ми будемо визначати, як систему конкретних дій під час тренування. Важливою елементом є власна мотивація дітей учасників бойових дій до тренування з футболу, задля підвищення їхньої впевненості.

Добре відомо, що існує тісний зв'язок між мотивацією і емоціями [15,35,21]. Емоції для учнів молодших класів мають виконувати роль внутрішніх сигналів. Вони не є джерелами інформації про зовнішній світ. Емоції відображають відношення між мотивами і реалізацією дій. Емоції можна використовувати як показник діагностики значущості дій при створенні нових знань. Як визначає Гоулман, емоція – це суб'єктивна форма існування мотивації [21,44,46]. У випадку активного прагнення молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом у спортивній школі бажано формувати у них задоволення від участі тренувальному процесі, до засвоєння ними нових прийомів володіння м'ячем, фінтам, груповим заняттям та ін., але й до формування естетичного образу футболіста: охайного, підтягнутого, чемного тощо.

У колективному тренуванні створюються умови для набуття навичок школярами колективного прийняття рішень, можливість порівнювати себе

з іншими, визначення місця члена команди у всьому футбольному колективі. Тут, на разі, підвищується відповідальність хлопчаків. Покращуються вміння приймати такі рішення, що є корисними для всієї команди. Такі навички сприяє формуванню комунікативних і організаційних, емоційних і вольових, контрольних і оцінних складових рівнів підготовленості дитячого спортивного тренера з футболу до формування мотивації у молодших школярів, дітей учасників бойових дій [44].

Підсумовуючи висловлене підкреслимо, що покращення бажання до тренування у дітей учасників бойових дій є позитивне ставлення дитячих тренерів до своєї діяльності. Забезпечення такої позитивної мотивації до занять футболом сприяє розвитку виокремлених нами компонентів у структурі готовності дитячих тренерів до виконання поставлених нами задач. Отже, забезпечення цілеспрямованого і позитивного ставлення до тренувально-виховного процесу дітей є однією з психолого-педагогічних умов підготовки дитячих тренерів до їхньої професійної діяльності, що пов'язана формуванням мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Розвиток професійних властивостей дитячих тренерів з футболу у значному ступені залежать від використання ними активних методів тренування. Наприклад, реалізація модельних ситуацій під час реального тренування.

Отже, застосування у тренувально-виховному процесі активних методів тренування має бути внесене до переліку психолого-педагогічних умов, що сприятиме реалізації програми підготовки дитячих тренерів до формування належної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом.

Висновки до 1 розділу

Процес підготовки дитячих тренерів з футболу в умовах широкомасштабної війни РФ проти України вимагає певної модернізації. В

аспекті чинного дослідження, формування готовності дитячих тренерів є не лише суто розвиток і вдосконалення їхнього професіоналізму, але й підвищення рівня компонент, що створюють основу запропонованих нами психолого-педагогічних умов, що виокремлені і будуть детально проаналізовані у розділі 2 та 3.

Як результат, проведеного нами аналізу психолого-педагогічної літератури, структура готовності дитячих спортивних тренерів з футболу щодо формування мотивації до занять футболом у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, дозволяє виокремити наступні компоненти: когнітивний, комунікативний, організаційний, емоційний, мотиваційний, вольовий, прогностичний, контрольний, оцінний.

Психолого-педагогічними умовами, що дозволяють розвинути готовність дитячих тренерів до формування належної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом є такими:

- забезпечення позитивної мотивації до тренування;
- сформованість професійної культури;
- використання активних методів тренування у спортивній школі.

Зазначені вище психолого-педагогічні умови є пов'язаними між собою та залежними одна від іншої. Це суттєво впливає на формування та розвиток виокремлених нами компонентів структури готовності дитячих тренерів до формування мотивації до занять футболом у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, і які необхідно реалізовувати на практиці як одне ціле, як єдина система.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Організація дослідження

Базою дослідження виступили Одеські дитячі спортивні футбольні школи – центри дитячої спортивної футбольної підготовки: ФК «Атлетік». ФСТ ДИНАМО ФК «Динамо-діти ЗСУ» м. Одеси.

Експериментальним дослідженням було охоплено 28 дитячих тренерів, віком від 27 до 51 років - випускників факультетів фізичного виховання Одеси, Києва, Херсона, що мають фахову вищу педагогічну освіту і спеціалізуються у галузі спортивних ігор, зокрема футболі. У педагогічному експерименті взяли участь 28 учнів молодшого шкільного віку (1-4 класів загальноосвітніх шкіл міста Одеси), діти учасників бойових дій. Виокремлені діти – це юні футболісти, які тренуються не один рік.

Учасників експерименту обрано було рандомно. За таким же принципом (принципом випадковості) проведено розділення учасників на дві групи: контрольну групу (14 тренерів + 14 дітей) та експериментальну (14 тренерів + 14 дітей).

Хотілося б наголосити на тому, що диференціювання дитячих тренерів на ЕГ та КГ відбувалося рандомно задля збереження валідності педагогічного експерименту. З нашої точки зору створена нами вибірка є репрезентативною, хоча і не є досить об'ємною. На жаль, в умовах широкомасштабної війни Україна проти РФ, велика кількість колег захищає батьківщину і тому кількість учасників педагогічного експерименту сформована з тих, хто наразі підтримує освітньо-спортивне середовище у нашій державі.

Термін проведення педагогічного експерименту: 01.09.2024 (вересень-листопад) – 30.09.2025 (лютий-вересень).

Етапи проведення дослідження включали в себе констатувальну (01.09.2024-01.11.2024; три місяці: вересень-листопад) частину та формувальну (01.02.2025-30.09.2025; вісім місяців: лютий-вересень).

Після закінчення кожного з етапів, протягом місяця (у грудні 2024 р. та у жовтні 2025 р.) здійснювалася обробка результатів анкетування, опитування, статистичний аналіз даних. Діагностувальний зріз проводився після закінчення формувального.

2.2. Методика дослідження

Ми провели спостереження за поведінкою і комунікацією дитячих тренерів. Для цього була використана методика опитувань, анкетування, узагальнення звітів з самоаналізу. Ми активно проводили спостереження за діями і дітей і тренерів під час проведення футбольних ігор, спортивних занять. Особливу увагу у нас привертали реальні педагогічні ситуації, дискусії та диспути. Ми оцінювали рівень прояву психологічних якостей кожного з дитячих тренерів ЕГ.

Діагностику рівнів готовності дитячих тренерів до формування необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом нами використана низка опитувальників та анкет. Був визначений рівень володіння дитячими тренерами професійними знаннями щодо проведення тренувань з футболу (когнітивний компонент). Комунікативні і організаторські здібності дитячих тренерів (комунікативно-організаційний компонент) оцінювалися за кількісною оцінною шкалою за методикою, що описана у роботах [36,37]. Було запропоновано провести оцінку рівня підготовленості дитячих тренерів за методикою автора роботи [25]. Оцінювався рівень бажання дитячих тренерів до виконання професійної роботи у напрямку формування мотивації у дітей учасників бойових дій. Вольові якості оцінювалися за методикою [45,46]. Рівень самооцінки дитячих тренерів (контрольно-

оцінний компонент) визначався за методикою представленою у роботах [51-53].

Показники ознак у баллах зазначеної готовності: 5 балів – ознака є яскраво вираженою; 4 бали –достатньо; 3 бали –середньо; 2 бали –слабко; 1 бал –надзвичайно слабо.

Щоб визначити рівень ставлення дитячих тренерів з футболу до виконання своїх тренерських обов’язків, визначення першочергових задач при вирішенні кожним з тренерів ЕГ задач підвищення мотивації у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом висвітлення ступеня їх підготовленості до цього (Компонент ФР; або К-ФР), частоти участі в ній, була використана АНКЕТА - 1 *«Діагностика професійної діяльності дитячого тренера»*.

Перше запитання було націлено на розкриття інтересу до аспектів практично орієнтованого сегмента змістового К-ФР (учня, команди, батьків). Друге – до аспектів тренувально орієнтованого сегмента (тренувального матеріалу, методичної, та загальногуманітарної інформації). Третє запитання спрямоване на з’ясування на основі самооцінки рівня підготовленості дитячого тренера до реалізації К-ФР.

Визначення частоти проведення ціленаправленої діяльності дитячого тренера слугує виявленню міри його участі в цьому виді тренерської роботи. Пропонувалася дев’яти бальна шкала, де «1» означає низький рівень динаміки участі («дуже рідко»), «9» – високий рівень динаміки (тобто, «дуже часто»).

Висвітленню ступеня задоволення дітьми тренуваннями з футболу сприяли опитувальники АНКЕТИ - 2. Використовуючи методику визначення індексу задоволення [43], маємо змогу розкрити більш повно рівень мотивації молодших школярів (К-ФР).

Запропонована АНКЕТА - 1 дозволила виявити попередній рівень володіння технологією формування К-ФР у дитячих тренерів. **АНКЕТА** –

2: ставлення дітей до футболу, частоту участі в тренуванні, зацікавленість дітей у процесі тренування.

Кількісна оцінка навичок комунікації і організації роботи дитячого тренера проводилася за допомогою АНКЕТИ – 3 (див. Додаток 1): був визначений оціночний коефіцієнт (К).

Оцінка рівня зацікавленості дитячих тренерів до формування К-ФР, здійснювалася за допомогою модифікованої шкали оцінювання за методикою [42] (Додаток 2).

Вольові якості дитячих тренерів з футболу щодо формування та розвитку мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом, було використано процедуру оцінювання наявності вольових якостей за методикою [41]) (Додаток 3). До вольових якостей тут належать: рішучість, стриманність, упертість, ініціатива тощо.

Самооцінку дитячих тренерів ми кількісно оцінювали за допомогою методики, що представлена у роботах [53, 54]. Розподіл дитячих тренерів за показниками самооцінювання відбувалося відповідно до отриманих ними балів: високий (0-25 балів), достатній (26-45), середній (46-65) і низький (66-128).

У додатку 5 наведено змістову характеристику готовності дитячих тренерів до покращення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Змістова складова підготовленості дитячих тренерів до реалізації поставлених у роботі задач оцінювалася за 5-бальним показником (у порядку збільшення).

2.3. Методи математичної статистики

Достовірність розподілу дитячих тренерів з футболу і молодших школярів на КГ та ЕГ визначалася за критерієм Колмогорова-Смирнова [36,37]. Ця математична процедура дозволяє провести порівняння двох емпіричних розподілів [61]. Розраховувалося значення, де сума розбіжностей між розподілами на КГ та ЕГ була максимальною.

Якщо висунути наступну статистичну гіпотезу H_0 у вигляді наступної тези: «...різниця між двома розподілами є недостовірною. Це означає - емпіричний розподіл рівнів досліджуваної готовності у групах не відрізняється, а значить, значення критерію λ не є значущим....» [61]. Розрахуємо критерій достовірності (λ) за формулою:

$$\lambda = d_{\max} \cdot \sqrt{\frac{n \cdot n_2}{n_1 + n_2}}, \quad (2.1)$$

де n_1 n_2 - кількість спостережень у виборці КГ та ЕГ, відповідно, $d_{\max}$ - макс різниця. Розрахунки дають значення показника: $\lambda = 0,21$. Такий результат засвідчує, що для значущості у 99,9%, $\lambda_{\text{кр}} = 1,12$ (див. таблицю [65]). У нас, виконалася умова: $\lambda_{\text{кр}} > \lambda_{\text{емп.}}$. Це означає, що нульову гіпотезу H_0 підтверджено: правильно проведено диференціювання усієї вибірки дитячих тренерів з футболу на КГ та ЕГ.

Діагностичний експеримент довів, що дитячими тренерами з футболу усвідомлюється значущість обраного напрямку формування і розвитку мотивації молодших школярів. Вони мають професійну підготовленість. Було зроблено висновок: після проведення дослідницької роботи результати показали, що цілеспрямована і спеціально організована робота дозволяє сформувати мотивацію молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Критерій λ оцінювали також за формулою (2.1). Показник розбіжності дорівнював 4,6. З величиною достовірності у 99,9% показник критичного значення дорівнює $\lambda_{\text{кр}} = 2,4$. У нашому випадку, емпіричне значення $\lambda_{\text{емп}}$ дорівнює 4,6. Тобто, $\lambda_{\text{емп}} > \lambda_{\text{кр}}$. Такий пезультат підтверджує гіпотезу H_1 . Емпіричний розподіл більший за $\lambda_{\text{кр}}$, це означає, що результати формувального експерименту статистично значущі.

Задіяння у тренувально-виховному процесі програми «Допомога дитячому тренеру щодо підвищення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом» підвищують рівень підготовленості тренерів до виконання поставлених задач.

Розділ 3

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДИТЯЧОГО ТРЕНЕРА ДО ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ, ДІТЕЙ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ДО ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ

3.1. Діагностика рівнів професійної готовності дитячих тренерів щодо формування мотивації у дітей учасників бойових дій до занять футболом

Аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури дозволив визначити структуру готовності дитячого тренера до формування мотивації молодших школярів (батьки яких є учасники бойових дій) до занять футболом. Це - п'ять взаємо пов'язаних складових. Якщо ввести у професійну роботу дитячого тренера ту чи іншу складову (компоненту), то вона впливає на рівень його готовності і дозволяє покращити мотивацію школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Відтак, критеріями рівня сформованості було обрані: мотиваційний компонент, емоційний і вольовий, комунікативний і організаційний, когнітивний, контрольний і оцінний. Більш детально зупинимося на кожній з цих складових відповідно до праць [29-32, 50-53].

Мотиваційний критерій. Зацікавленість в отриманні результату, а саме: підвищення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Тут необхідним є дотримання людських цінностей, моралі, прояв позитивної емпатійної поведінки по відношенню до дітей. Значущі для усього суспільства високі ідеали, моральні погляди, людські норми – це усе те, що дозволяє тренерів отримати у відповідь позитивне ставлення до себе з боку інших, у тому числі від дітей, які є учасниками тренувального процесу.

Емоційно-вольовий критерій. Якщо тренер здатний керувати своїми емоціями, забезпечивши і собі і дітям відсутність емоційної напруженості,

страху, то йому не буде важко керувати собою і дітьми під час тренування і гри. Позитивна емоційна налаштованість дозволяє піднімати дух у дітей, навіть при виконання дуже складних ігор і вправ з елементами ризику. Тренер обов'язково повинен проявляти інтерес до потреби дитини, розуміти її почуття, вміти проводити оцінку емоційного стану окремого гравця і психологічної атмосфери усієї команди. Шляхом переконування і вольових зусиль домагатися вирішення поставлених перед гравцем і командою задач. Позитивне, емпатійне ставлення до юного футболіста, який пережив психологічну травму розлуки з батьком під час війни, дозволяє усвідомлювати її особливості і можливості, якості і здібності.

Комунікативний і організаційний критерії. Створення творчої взаємно-довірчої атмосфери – це напроста задача тренера. Лише широка комунікація, обмін думками з проявом взаємної поваги, уміння поступитися, якщо не правий, визнати свої помилкові дії не знизять авторитет тренера в очах дітей. Навпаки, діти зрозуміють, що до них ставляться як до особистостей, хоча і неповнолітніх. Тренер має вчити дітей правильно і об'єктивно оцінювати себе. Правильно критикувати. Правильно вести себе у грі, на лавці запасних, на спортивно-масових заходах. Ретельно готуватися до виходу на поле, на очі публіки. Охайність і повага до себе, до своєї зовнішності, до глядачів – не просте випробовування для маленького футболіста. Цьому має і повинен навчити дитячий тренер і в роздягальні, і на полі і за їх межами.

Когнітивний критерій. Інтелектуальна складова є надзвичайно важливим елементом на формування якої має звернути увагу дитячий тренер з футболу. Футболіст – інтелектуал – це високе звання, якого має прагнути заслужити кожний учасник команди. Прищиплювати дітям загальнокультурні цінності неможливо лише через використання штучного інтелекту, комп'ютерні ігри і ІНТЕРНЕТ. Треба організовувати колективні походи у театр, кіно, цирк, на концерт музики, художні виставки. Розмови про живопис, про цікаву книгу, про чудовий перфоменс – це надзвичайно

важливі складові створення культурної, багатограної особистості. Є ймовірність, що маленький футболіст не стане професійним футболістом, але він має стати добре освіченою особистістю, яка володіє не лише навичками і знаннями з футболу, але має набагато ширший діапазон інтересів. У цьому віці діти розкриваються не завжди. Часто вони ховаються за епотажністю і проявом непослухання. Але це лише маска, яку дитячий тренер має зняти і допомогти дитині проявити свої інтелектуальні якості: продекламувати (за нагоди) вірш, розповісти якусь наукову цікавинку тощо.

Контрольний і оцінний критерій. Як правильно визначити і оцінити результати роботи дитячого тренера з футболу у напрямку розвитку не лише дитячих фізичних [63-65], але й моральних якостей? Для цього існує достатньо велика кількість підходів [58,59]. Зокрема теорія оцінок, що дозволяє перевести якісні показники у кількісні [61].

Така аналітична робота є запорукою отримання важливої інформації не просто на словах, а саме у кількісному співвідношенні. Дитячий тренер повинен обов'язково зануритися і оволодіти методикою проведення тестів не лише для отримання показників фізичної, або антропологічної готовності дитини, але й визначення психологічних характеристик дитини. Оригінальні, активно-орієнтовані, рольові педагогічні прийоми у процесі тренування сприяють розвитку дитини, особливо тих дітей, батьки яких є учасниками бойових дій.

Рівень підготовленості дитячих тренерів з футболу з ЕГ та КГ на констатувальному етапі педагогічного дослідження, розвиток у них професійних та психологічних якостей є середнім і достатнім. Це пояснюється тим, що дитячі тренери все ж таки усвідомлюють значущість підвищення мотивації дітей до занять футболом.

Когнітивний компонент готовності дитячих спортивних тренерів оцінювався шляхом використання картки визначення рівня оволодіння професійними знаннями, уміннями та практичними навичками (Додаток

б). Дитячим тренерам запропоновано оцінити власний рівень володіння знаннями та уміннями. Результати систематизовані в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Результати оцінки рівня володіння знаннями та вміннями щодо формування мотивації до занять футболом у дітей учасників бойових дій у дитячих тренерів за самооцінкою на констатувальному етапі (у %)

Рівні	ЕГ	КГ
Високий	11,2	14,5
Достатній	52,8	48,5
Середній	34,4	33,5
Низький	1,6	3,5

В ЕГ та КГ рівень готовності дитячих тренерів до формування і розвитку мотивації у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом оцінювався переважно на середньому і достатньому рівнях. Низький рівень виявили 1,6% респондентів ЕГ і 3,5% КГ, високий рівень зафіксовано у 11,2% тренерів КГ і 14,5% ЕГ, на середньому рівні знаходяться 34,4 % дитячих тренерів ЕГ та 33,5 % КГ. На достатньому рівні зафіксовано найбільшу кількість – 52,8 % респондентів в ЕГ і 48,5 % у КГ.

Отримані нами результати свідчать про те, що дитячі тренери більш-менш обізнані з цією проблемою. Покращення мотивації до занять футболом молодших школярів, дітей учасників бойових дій, не є актуальним предметом практичної роботи дитячого тренера і отже йому не надається належна увага під час тренувально-виховного процесу.

Професійна тренерська діяльність дитячого тренера з футболу за змістом завжди пов'язана з організацією навчального спортивного процесу, і взаємодією з членами команди, колегами, батьками. Тут на перший план виходять комунікативні і організаційні якості. Тому нами визначалися рівні сформованості за методикою [58-60]. У наших

дослідженнях одержані результати після проведення діагностики подано в таблиці 3.2.

У таблиці 3.2 представлено рівні підготовленості дитячих тренерів з футболу щодо наявності у них якостей з комунікації та вміння організовувати процес формування та розвитку мотивації до занять футболом молодших школярів, дітей учасників бойових дій, на констатувальному етапі нашого дослідження. Відповідно до отриманих нами результатів (таблиця 3.2), показники цих здібностей у респондентів КГ та ЕГ не відрізняються.

Таблиця 3.2.

Рівень сформованості у дитячих тренерів з футболу комунікативних та організаторських якостей щодо покращення мотивації до занять футболом молодших школярів - дітей учасників бойових дій на констатувальному етапі (у %)

Рівні	Комунікативні здібності		Організаторські здібності	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	15,6	16,5	18	18,5
Достатній	40	43,5	33,2	31,5
Середній	38,4	37	30	37,5
Низький	6	3	18,8	12,5

На рівні, що відповідає достаності, здібності до комунікації оцінили 40% дитячих тренерів в ЕГ та 43,5% у КГ, а організаторські – 33,2% в ЕГ та 31,5% у КГ, відповідно. Цей результат говорить про те, що тренери зі спортивних шкіл віддають перевагу тому аспекту своєї роботи, що спрямований на роботу з дитячою командою, де розвиваються їхні комунікативні та організаційні якості.

Середній рівень комунікативних якостей виявили 38,4% тренерів, представників ЕГ та 37% у КГ; організаторських – 30% в ЕГ та 37,5% у КГ. Трохи більший відсоток відповідав організаційним якостям. Це

пояснюється тим, що професійна діяльність тренерів з футболу дозволяє їм більше розвивати професійні здібності в організаційному аспекті, тому що саме на їхніх плечах лежить, власне, організаційна складова. Але в умовах викликів сьогодення – війни України з РФ, вони не зовсім широко намагаються поділитися своєю думкою щодо цих дій. Про це свідчить невисокий відсоток розвитку комунікативних показників. Високий рівень (комунікативні – 15,6% в ЕГ і 16,5% у КГ, організаторські 18% в ЕГ та 18,5% у КГ) став характерним у контексті спілкування з колегами-тренерами, родиною тощо. Потреба у подальшому їх розвитку має сенс.

На низькому рівні розвиток комунікативних і організаторських якостей (6% в ЕГ та 3% у КГ; 18,8% в ЕГ та 12,5% у КГ) проявили ті дитячі тренери з футболу, які не розгублюються в кризовій ситуації, мають чітку громадянську позицію, приймають участь в організації різноманітних заходах, мають досвід щодо прийняття самостійного рішення. Такі показники притаманні тим тренерам, які займаються не лише з дітьми, але працюють з командами підлітків та юнаків, постійно спілкуються з ними на дорослому рівні. Відповідальне ставлення дитячих тренерів з футболу до формування та розвитку мотивації молодших школярів – дітей учасників бойових дій - використано методику оцінювання рівня ставлення до своєї професійної діяльності [42,43]. Були отримані результати, що систематизовані у таблиці 3.3.

Ці дані показують, що на низькому рівні відповідального ставлення до покращення мотивації молодших школярів – дітей учасників бойових дій - до занять футболом знаходяться 13,2% дитячих тренери в ЕГ та 15% у КГ. Середньому рівню відповідає 32,8% тренерів в ЕГ та 34,5% у КГ; на достатньому - 36% в ЕГ та 35% у КГ; високому - 18% в ЕГ та 15,5% у КГ. Отакі результати доводять, що дитячі тренери чітко розуміють важливість покращення мотивації молодших школярів – дітей учасників бойових дій до занять з футболу. Вони є прибічниками того. Що це необхідно реалізувати, власне, у молодшому шкільному віці. Це доводять відповіді

тренерів на питання анкети. Але певна кількість респондентів – дитячих тренерів – (3,2% – ЕГ; 3,5% КГ) вважають, що це не повинно відбуватися безпосередньо на тренуванні з футболу.

Таблиця 3.3.

Результати оцінки рівня відповідального ставлення дитячих тренерів з футболу до професійної діяльності з формування та розвитку мотивації молодших школярів – дітей учасників бойових дій на констатувальному етапі (у%)

Рівні	ЕГ	КГ
Низький	13,2	15
Середній	32,8	34,5
Достатній	36	35
Високий	18	15,5

Формування вольових якостей дитячих тренерів до збільшення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом, одержані результати систематизовані у таблицю 3.4.

Таблиця 3.4.

Оцінка наявності вольових якостей респондентів – дитячих тренерів з футболу на констатувальному етапі експерименту (у%)

Рівні	ЕГ	КГ
Високий	16,8	16
Достатній	36,8	41,5
Середній	40	35,5
Низький	6,4	7

Тут високий рівень підготовленості виявили 16,8% тренерів в ЕГ та 16% у КГ; середній – 40% в ЕГ і 35,5% у КГ; достатній 36,8% тренерів в ЕГ і 41,5% у КГ; низький - 6,4% в ЕГ та 7% у КГ.

Отже, у дитячих тренери з футболу прояв вольових якостей виявили середній та достатній рівень. Це пояснюється тим, що незважаючи на вміння контролювати свій емоційний стан, тренери здатні продовжувати професійну діяльність не зважаючи на напруженість і втому. Дитячим тренерам необхідно потужно спрямовувати власні вольові якості на здійснення своєї професійної роботи у реаліях сьогодення – тренування і залучення до занять футболом дітей учасників бойових дій. Рівень самооцінки дитячих тренерів з футболу наданий у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.

Результати визначення рівня самооцінки дитячих тренерів на констатувальному етапі (у%)

Рівні	ЕГ	КГ
Низький	4	5
Середній	35,2	35
Достатній	46,2	44,5
Високий	14,6	15,5

Тут показано, що на високому рівні знаходяться 14,6% респондентів в ЕГ та 15,5% у КГ. Зауважимо, що ця група дитячих тренерів з футболу правильно зважує ситуацію і критично реагує на зауваження інших.

Середньому показнику відповідають 35,2% респонденти в ЕГ і 35% у КГ. У них немає «комплексу неповноцінності». Вони не часто сприймають думку інших. Достатній показник продемонстрували 46,2% тренерів ЕГ та 44,5% КГ. Ці фахівці періодично знаходяться у полоні «комплексу неповноцінності». Дуже критично реагують на зауваження інших. На низькому рівні - 4% тренерів в ЕГ і 5% у КГ. Ці тренери дуже і дуже емоційно сприймають критику на свою адресу. Вони завжди сприймають думку інших. Часто-густо страждають від «комплексу неповноцінності». Саме тому головною метою є проведення роботи щодо

підвищення власної оцінки дитячих тренерів.

Отже, результати діагностичного експерименту засвідчили достатній та середній рівень виявлення підготовленості дитячих тренерів до покращення мотивації молодших школярів (табл.3.6).

Таблиця 3.6

Рівні прояву компонентів готовності дитячих тренерів з футболу до формування та розвитку мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом за результатами констатувального етапу (у %)

Компоненти	Низький рівень		Достатній рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Когнітивний	1,6	3,5	52,8	48,5	34,4	33,5	11,2	14,5
Комунікативний	6	3	40	43,5	38,4	37	15,6	16,5
Організаційний	18,8	12,5	33,2	31,5	30	37,5	18	18,5
Мотиваційний	13,2	15	36	35	32,8	34,5	18	15,5
Емоційно-вольовий	6,4	7	36,8	41,5	40	35,5	16,8	16
Контрольно-оцінний	4	5	46,2	44,5	35,2	35	14,6	15,5
Середній %	8,3	7,7	40,8	40,8	35,1	35,5	15,8	16,0
Кількість респондентів у абс.од.	1	1	6	6	5	5	2	2

Високий рівень: за мотиваційним компонентом – 18% в ЕГ і 15,5% у КГ, контрольно-оцінний компонент розвинений у 14,6% тренерів в ЕГ та 15,5% у КГ; організаційний компонент – у 18% в ЕГ і 18,5% у КГ, емоційно-вольовий компонент розвинено у 16,8% тренерів ЕГ та 16% у КГ; когнітивний компонент – 11,2% в ЕГ і 14,5% у КГ; комунікативний

15,6% ЕГ та 16,5% КГ. Достатній: максимальний показник відповідає когнітивній складовій: 52,8% в ЕГ та 48,5 у КГ; мінімальний – комунікативній: 20% ЕГ і 23,5% КГ; мотиваційна складова - 36% в ЕГ і 33,5% у КГ; контрольно-оцінювальна – 46,2% в ЕГ та 44,5% у КГ; організаційний 23,2% в ЕГ і 21,5% у КГ; емоційно-вольовий 36,8% тренерів в ЕГ і 41,5% у КГ. Для середнього рівня результати є наступними: за мотиваційною складовою – 12,8% в ЕГ і 14,5% у КГ (мінімум); контрольно-оцінний компонент проявили 35,2% тренерів в ЕГ та 35% у КГ; організаційний 20% в ЕГ і 17,5% у КГ; емоційно-вольовий - 40% ЕГ та 35,5% у КГ (максимальний); когнітивний компонент 34,4% в ЕГ і 33,5% у КГ; комунікативний 18,4% ЕГ та 17% КГ. Низькі значення розподілилися у такий спосіб: за мотиваційним – 3,2% в ЕГ і 3,5% у КГ; контрольно-оцінний компонент 4% респондентів в ЕГ та 5% у КГ; організаційний компонент – у 3,2% в ЕГ і 3% у КГ; емоційно-вольовий компонент 6,4% ЕГ та 7% у КГ; когнітивний 1,6% в ЕГ і 3,5% у КГ; комунікативний 1,6% ЕГ та 2,5% КГ. Тобто, показники складових за їх сформованістю розподілені рівномірно. Середньоарифметичні значення рівнів сформованості підготовленості до покращення мотивації до занять футболом молодших школярів, дітей учасників бойових дій наведені у таблиці 3.7 (констатувальний етап педагогічного дослідження).

Таблиця 3.7.

Середньоарифметичні показники за рівнями сформованості готовності дитячих тренерів з футболу до формування і розвитку мотивації до занять футболом дітей учасників бойових дій за результатами констатувального етапу експерименту

Групи	Низький рівень		Достатній рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.
ЕГ (14 осіб)	8,3	1	40,8	6	35,1	4	15,8	2
КГ (14 осіб)	7,7	1	40,8	5	35,5	5	16,0	2

3.2. Проективна модель підготовки дитячих тренерів щодо формування мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом

За результати констатувального експерименту запропоновано проективну модель підготовки дитячих тренерів щодо формування і підвищення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом, що представлена на схемі 3.1.

Мета моделювання є підготовка тренерів до підвищення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, щодо занять футболом. Це можливо досягти, з нашої точки зору, завдяки розвитку окремих складових – компонент.

Виходячи з вищенаведеної нами аргументації, запропоновано виокремити наступні компоненти: *когнітивний, організаційний, мотиваційний, емоційно-вольовий; комунікативний, контрольо-оціночний.*

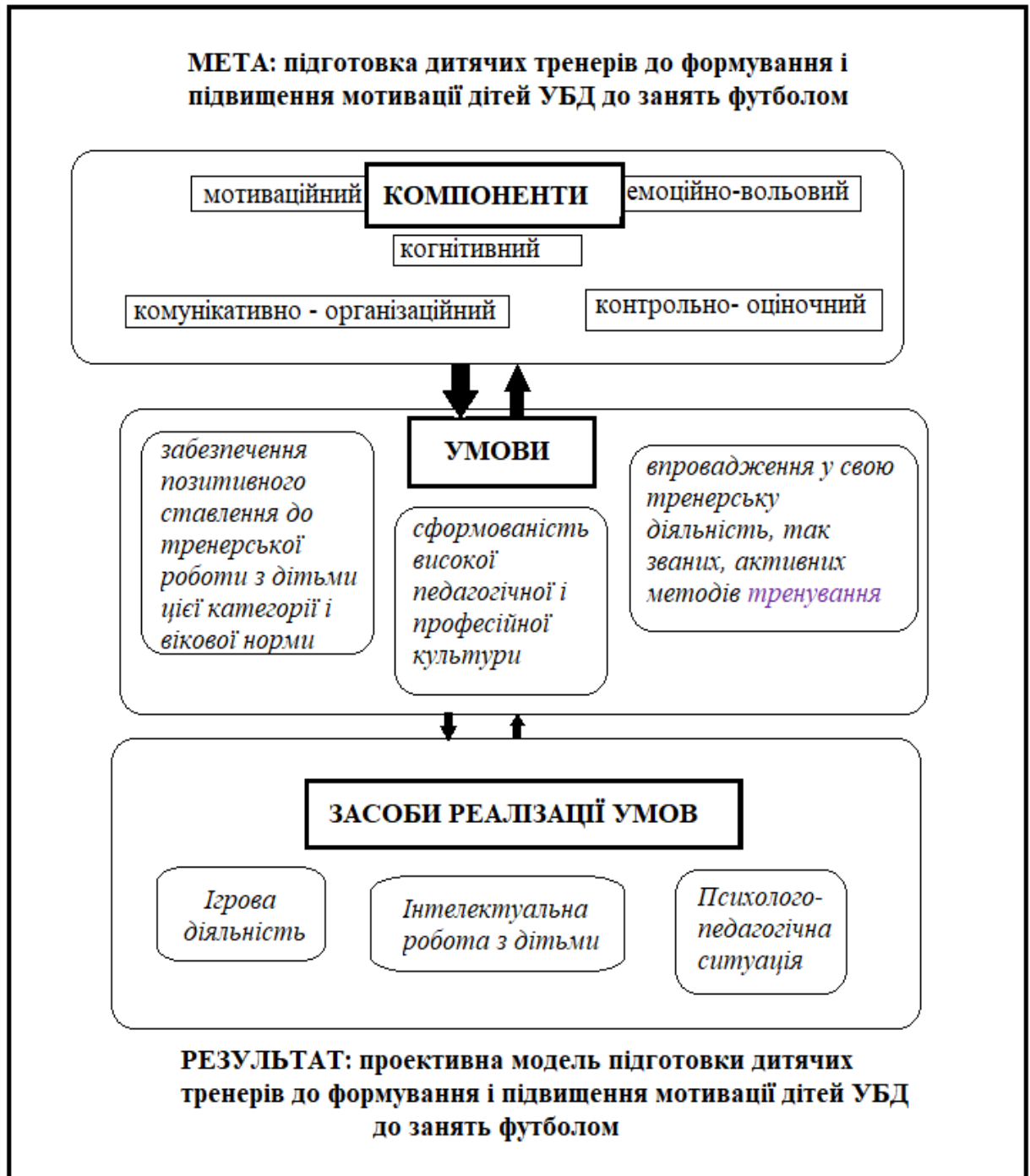
Впровадження у тренерську практику представлених на схемі 3.1 психолого-педагогічних умов, які ми розглядаємо у системному зв'язку і взаємній залежності і обумовленості, дозволить досягти означеної мети нашого дослідження.

Першою з психолого-педагогічних умов підготовки дитячих тренерів з футболу до виконання своєї професійної роботи у напрямку покращення мотиваційної складової до занять футболом у дітей учасників бойових дій, впровадження змін на краще у їхньому ставленні до життя та подолання викликів сьогодення є, власне, забезпечення позитивного ставлення до тренерської роботи з дітьми цієї категорії і вікової норми.

Другою психолого-педагогічною умовою є сформованість високої педагогічної і професійної культури. Звісно, що процес виховання таких дітей є надскладною задачею будь-якого педагога, а спортивного тренера тим більше. Тому, власне сам дитячий тренер має чітко усвідомлювати яку травму отримала дитина, у якому стані вона знаходиться, чого потребує.

Такий наставник має бути не просто високоморальною людиною, але заслужити високий рівень довіри дітей і повагу серед батьків і родичів.

Схема 3.1.

Третьою педагогічною умовою є впровадження у свою тренерську діяльність, так званих, активних методів тренування. Тут, власне, сам

тренер стає безпосереднім учасником процесу тренування. Такий підхід відкриває можливість задіяти кожного члена команди, створити такі ситуації, які можна вихначити, як неординарні, незвичайні, нетривіальні. У такому разі команда формує швидкість командного мислення, високий рівень динаміки тощо. Тут кожен гравець повинен себе створювати по новому, змінювати і себе і себе в команді.

Реалізація психолого-педагогічних умов проводилася нами комплексно, з урахуванням їхньої взаємної залежності і зв'язаності.

Слід наголосити, що впровадження в тренувально-виховний процес зазначених вище психолого-педагогічних умов сприяє розвитку всіх виокремлених складових (компонент) проективної моделі високого рівня підготовленості дитячих тренерів до формування і розвитку мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом.

Засобами реалізації визначених психолого-педагогічних умов ефективної підготовки дитячих тренерів до формування і розвитку мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом виступає *ігрова діяльність*: від рольових і ділових до спортивних рухових – гандболу, волейболу, баскетболу тощо). Важливим елементом є *інтелектуальна робота з дітьми*: проведення з ними дискусій та диспутів участь у вирішенні складних ситуацій і дилем тощо. Метою розв'язування психологічних кросвордів і педагогічних квестів є вироблення у дитячих тренерів необхідних педагогу і наставнику професійних рис характеру, умінь і навичок, розвиток креативного потенціалу, формування свого особистого стилю тощо. *Психолого-педагогічна ситуація* – це фрагмент одного з різновидів педагогічної діяльності, що містить розбіжності для того, що сталося, і того, що очікувалось у ході тренування.

3.3. Реалізація проєктивної моделі підготовки дитячого тренера щодо формування і підвищення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом

Нами було розроблено програму *«Допомога дитячому тренеру щодо підвищення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом»*, яка впроваджувалася в тренувально-виховний процес.

У контрольних групах тренування проводилися за звичайною програмою, а у експериментальній – за означеною програмою дій.

Завдання програми полягало в ознайомленні дитячих тренерів – учасників ЕГ - з поняттями про: ідеали демократії і свободи; волю українського народу; ставлення до співвітчизників – захисників і захисниць, які знаходяться у зоні бойових дій; набуття вмінь і навичок реалізації і проведення змагань, що спрямовані на вдосконалення якостей футболіста.

Практична реалізація програми проходила у дитячих центрах футбольної підготовки: ФК «Атлетік». ФСТ ДИНАМО ФК «Динамо-діти ЗСУ» м. Одеси.

Була зосереджена увага на тому, що дитячі тренери мають не лише оволодіти навичками організації тренування, але й вирішувати завдання з покращення мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом, а також у поза тренувальною діяльністю.

Дитячим тренерам, учасникам ЕГ, було запропоновано вести щоденник, де вони мають надати інформацію про гравців команди, вичерпну педагогічну характеристику; провести самоаналіз своєї практичної тренерської роботи. У щоденнику записувалися також план-конспекти тренувань, що є важливим елементом організаційної роботи дитячого тренера.

Після реалізації програми і проходження цього треку у дитячих центрах футбольної підготовки тренерам було запропоновано відповісти на запитання АНКЕТИ – 5 (додаток 7).

Після впровадження програми *«Допомога дитячому тренеру щодо*

підвищення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом» та проведення тренерами такої роботи було зроблено другий зріз за методиками, що використовувалися на констатувальному етапі експерименту. Ці результати інтегровані у таблиці 3.8.

Усі показники після проведення формувального експерименту змінилися і в ЕГ і в КГ. Ці результати наведені у сумарній таблиці 3.8.

Порівняльні середньоарифметичні дані подано у таблиці 3.9. Ці дані також фіксують зміни після формувального етапу експерименту.

Таблиця 3.8

Результати рівнів прояву компонентів готовності дитячих тренерів з футболу до формування та розвитку мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом за результатами формувального етапу (у %)

Компоненти	Низький рівень		Достатній рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Когнітивний	1	4,4	33	50	45	31	21	14,5
Комунікативний	2,8	7,5	36,8	42,5	37,5	35	23,2	15
Організаційний	0,4	10,5	37	32	37,6	38	22,8	19,5
Мотиваційний	12	15	52	35,5	36,8	33,5	23,2	16
Емоційно-вольовий	1,8	8	41,5	40,5	29,2	36,5	27,5	15
Контрольно-оцінний	3	3,5	52,8	45,5	21,4	35,5	22,8	15,5
Середній %	3,5	8,2	42,2	41	34,6	35	23,4	16
Кількість респондентів у абс.од.	0,49	1,15	5,9	5,74	4,84	4,9	3,3	2,24

Таблиця 3.9

Порівняльні середньоарифметичні показники за рівнями сформованості готовності дитячих тренерів з футболу до формування і розвитку мотивації до занять футболом дітей учасників бойових дій за результатами констатувального і після формувального етапів експерименту

Групи		Низький рівень		Достатній рівень		Середній рівень		Високий рівень	
		%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.
ЕГ (14 осіб)	конст	8,3	1	40,8	6	35,1	4	15,8	2
	форм	3,5	0	42,2	6	34,6	5	23,4	3
КГ (14 осіб)	конст	7,7	1	40,8	5	35,5	5	16,0	2
	форм	8,2	1	41	6	35	5	16	2

Підсумовуючи отримані нами результати, зроблено висновок про те, що процес формування готовності дитячих тренерів до формування мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій буде більш ефективним, якщо реалізувати психолого-педагогічні умови, що представлені і детально описані вище.

Висновки до 3 розділу

У третьому розділі розроблено, обґрунтовано і апробовано методику діагностування рівнів готовності дитячих тренерів до підвищення мотивації до занять футболом у молодших школярів, дітей учасників бойових дій. Було визначено критерії, показники та рівні зазначеної готовності. Представлено результати констатувального і формувального етапів педагогічного дослідження.

У структурі загальної готовності виокремлено *мотиваційний, емоційно-вольовий, комунікативно-організаційний, когнітивний, контрольо-оцінний* компоненти.

Результати констатувального експерименту (І-й етап дослідження: 01.09.2024-30.11.2024) за визначеними критеріями дозволили дійти висновку, що сформованість готовності дитячих тренерів до формування мотивації до занять футболом у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, знаходиться переважно на достатньому і середньому рівнях. Констатувальна фаза педагогічного експерименту дозволила представити проєктивну модель щодо вирішення поставлених у роботі задач. Ця модель схематично зображена на схемі 3.1.

Результати формувального експерименту (ІІ-й етап дослідження: 01.02.2025-30.09.2025) дозволили зробити висновок, що тренерами загалом усвідомлюється значущість своєї професії. Впровадження нами в тренувальний процес зазначеної проєктивної моделі та перевірка її ефективності складала сутність формувального експерименту.

Підсумкові результати дозволили дійти висновку, що проведення започаткованої програми та цілеспрямовані завдання щодо підготовленості дитячих тренерів до покращення мотивації до занять футболом у молодших школярів, дітей учасників бойових дій, значно впливає на покращення їх готовності за вимогами держави [18-20,24].

ВИСНОВКИ

1. Виокремлено компоненти тренувально-педагогічного процесу до формування мотивації молодших школярів, батьки яких є учасники бойових дій, до занять футболом. Аналіз психолого-педагогічних та спеціальних наукових джерел (монографій, підручників, статей тощо) дозволив встановити, що питанню підготовки дитячих тренерів до професійної педагогічної роботи з дітьми достатньо багато уваги приділялося відомими вченими, педагогами, психологами як в Україні так і за її межами.

2. Підготовленість дитячих тренерів до формування мотивації до занять футболом молодших школярів, дітей учасників бойових дій - це інтегрована професійна якість. Процес формування такої готовності розглянутий нами у динаміці, а, власне, сама готовність – це результат підготовки. Компоненти проведення тренувально-педагогічного процесу дитячого тренера з футболу є наступними: *конструктивна, організаторська, комунікативна, гностична, рухова*

3. Визначена структура і сутність готовності дитячого тренера до формування мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. У структурі загальної підготовленості дитячих тренерів виокремлено мотиваційний, емоційно-вольовий, комунікативно-організаційний, когнітивний та контрольно-оцінний компоненти. Ці складові готовності є взаємопов'язаними і взаємообумовленими.

4. Визначено психолого-педагогічні умови ефективної підготовки тренера до формування мотивації школярів, батьки яких є учасники бойових дій, до занять футболом. Реалізації цього процесу є можливою завдяки впровадженню відповідних психолого-педагогічних умов, що дозволяють розвинути готовність дитячих тренерів до формування належної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом.

5. Розроблено і апробовано проєктивну модель ефективної підготовки дитячого тренера до формування мотивації школярів, батьки

яких є учасники бойових дій, до занять футболом. За результатами формувального експерименту (II-й етап дослідження: 01.02.2025-30.09.2025) отримано висновок про те, що дитячі тренери усвідомлюють значущість вирішення обраного у роботі питання. Готові до його виконання.

6. Для визначення достовірності даних експерименту, було використано λ – критерій Колмогорова-Смирнова. Одержані результати є статистично значущими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми розвитку фізичної культури і спорту на межі ХХІ століття: Зб. наук. пр. Дніпропетровськ, 1998. 113 с.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. К., Либідь, 1998. 557 с.
3. Андрощук Н.В., Леськів А.Д., Мехоношин С.О. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні молодших школярів. Тернопіль: «Підручники, посібники», 1988. – 110 с.
4. Башавець Н.А. Професійна діяльність учителя з розвитку фізичних якостей старшокласників: *Дис...канд. пед. наук / 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти*. Одеса, 2001. 299 с.
5. Безпалько О.В. Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності: *Автореф. дис...канд. пед. наук / 13.00.07 – теорія і методика виховання*. К., 1998. 33 с.
6. Бельський Я. Теоретичні і методичні основи підвищення ефективності праці вчителів фізичного виховання: *Автореф. дис... д-ра пед. наук*. К., 2000. 46 с.
7. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х кн.. Кн.. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280 с.
8. Бех І.Д., Максименко С.Д. Критерії моральної вихованості школярів. К.: Рад. школа, 1989. 96 с.
9. Богданова І.М. Педагогічна інноватика: Навчальний посібник. Одеса: «ТЕС», 2000. 148с.
10. Бичук О.І. Фізкультурно-оздоровча робота у школі: Навчальний посібник. Луцьк: Настир'я, 1997. 144 с.
11. Богуш А.М. Духовні цінності в контексті сучасної парадигми виховання. *Виховання і культура*. 2001. № 1. С. 5-9.

12. Болотіна В.Ю. Моральне виховання старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури в загальноосвітній школі: *Автореф. дис... канд. пед. наук / 13.00.07 – теорія і методика виховання*. К., 2001. 17 с.
13. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості. *Цінності освіти і виховання: Наук.-метод.зб. / За заг.ред.О.В.Сухомлинської*. К., 1997. С. 21-24.
14. Боршов В.В. Формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності в умовах поетапної підготовки студентів педагогічного вузу: *Автореф. дис... канд. пед. наук / 13.00.02. – теорія і методика професійної освіти*. К., 1997. 22 с.
15. Васянович Г.П. Морально–правова відповідальність педагога (теоретико-методологічний аспект): *Автореф. дис... д-ра пед. наук / 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти*. К., 1997. 55 с.
16. Вільчковський Є.С., Козленко М.П., Цвек С.Ф. Система фізичного виховання молодших школярів. К.: ІЗМН. 1998. 232 с.
17. Воробйов М.І., Круцевич Т.Ю. Практика в системі фізкультурної освіти. К.: Олімпійська література. 2006. 191 с.
18. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-професійна програма підготовки «Бакалавр»; напряму підготовки 0102 Фізичне виховання і спорт; за спеціальністю «Фізичне виховання». К.: МОН України. 2003
19. Гончаренко С.У. Соціально-педагогічні проблеми розбудови української школи. *Рідна школа*. 1993. № 4. С.31-34.
20. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 2007. 376 с.
21. Гоулман Д. Емоційний інтелект. К. Форс Україна. 2022. – 544 с.
22. Гущина Т.Ю. Статусно-рольові позиції студентів як стратегії соціалізації. *«К.Д.Ушинський і сучасність: пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти» / Матер.міжн.науково-практ.конф.: Зб. наук. праць*. Одеса, 2004. Т.2. С.41-44.

23. Даниленко М.В., Даниленко А.І. Педагогічні задачі: Навч. посібник. К.: Вища школа, 1991. 197с.
24. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні. К., 1996. 26с.
25. Друзь Ю. Позитивна мотивація як умова успішної навчально-ігрової діяльності студентів. *Рідна школа*. 2000. № 7. С.56-57.
26. Євтух М.Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі*. Рівне, 2002. Вип. 3. С.170-174.
27. Ємець О. Вчимося професійного мислення. *Фізичне виховання*. 2000. № 4. С. 20-23.
28. Ємець О. Педагогічні ситуації в підготовці вчителя фізкультури. *Фізичне виховання в школі*. 2018. № 4. С.10-12.
29. Ігнатенко С.О. Моральні якості як складова частина моральної вихованості молодших школярів. *Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського: Зб.наук.пр.* Одеса, 2002. Вип. 6-7. С. 88-91.
30. Ігнатенко С.О. Діагностика сформованості рівня готовності майбутніх учителів фізичного виховання до використання національних ігор. *Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського: Зб.наук.пр.* Одеса, 2002.Вип. 6-7. С. 91-94.
31. Ігнатенко С.О. Імітаційно-ігрове навчання як умова підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів. *Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського: Зб.наук.пр.* Одеса, 2003. Вип. 7-8. С. 37-44.
32. Ігнатенко С.О. Виховання дисциплінованості і колективізму молодших школярів на уроках фізичної культури. *Наша школа*. 2003. № 6. С. 45-49.
33. Кацинська Л.Л. Педагогічне управління сучасним виховним процесом. На допомогу керівникам загальноосвітніх навчально-виховних закладів. Рівне: РОУППО. 2002. 156 с.

34. Кічук Н.В. Від творчого вчителя до творчості учня. Ізмаїл, 2002. 97с.
35. Козак М.В. Формування в майбутніх учителів готовності до розуміння і врахування особливостей емоційних етапів молодших школярів: *Автореф. дис... канд. пед. наук / 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти*. К., 1996. 25 с.
36. Ковальчук В.В. Основи системного аналізу. Одеса ТЕС, 2019. 247 с.
37. Ковальчук В.В., Долінська Л.В., Писарогло Т.І. Інформаційно-вимірювальні системи. Одеса: ВБукаєв, 2011. 201 с.
38. Когут С.Я. Системи професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз: *Автореф. дис... канд. пед. наук / 13.00.01. – теорія педагогіки та історія педагогіки*. Івано-Франківськ. К., 1997. 22 с.
39. Комплексна програма з фізичної культури для учнів загальноосвітніх шкіл південного регіону України / Укл.: Сергієнко Л.П., Фальков О.П.
40. Концепція національної школи України. К.: Освіта, 2001. 29 с.
41. Кондрашова Л.В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. К.: Вища школа, 1987. 55 с.
42. Крисько В.Г. Психология и педагогика в схемах и таблицах. К.: Харвест. 2009. 384 с.
43. Куц А.С. Нові технології та моделювання підготовки вчителів фізичної культури *Зб. наук. праць з галузі фіз.культ. та спорту «Молода спортивна наука України»*. Вип.6. Т. 2. Львів: «Панорама», 2018. С.538-546
44. Лігоцький А.О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем. К.: Промінь. 1997. 207с.
45. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 3-є видання, доповнене. К.: Освіта. 2001. 608 с.
46. Мусієнко-Репська В.І. Моральний досвід як фактор оцінних умінь. *Збірник наукових праць Південноукраїнського державного*

- педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського. Одеса, 1998. Вип. 2-3. С. 46-49.*
47. Національна Доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. К.: Шкільний світ, 2021. 24 с.
 48. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту / Указ Президента України № 1148/2004. К., 2004.
 49. Основи національного виховання: Концептуальні положення / В.Г. Кузь, Ю.Д. Руденко, З.О. Сергійчук та ін. К.: ІВЦ «Київ», 2003. 152 с.
 50. Онищук Л.А. Психолого-педагогічні умови підвищення професійної активності вчителя початкової школи: *Автореф. дис... канд. пед. наук | 13/00/04 – теорія і методика професійної освіти*. К., 1998. 17 с.
 51. Павлик О.Б. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх перекладачів до використання офіційно-ділового мовлення: *Дис... канд.пед.наук /13.00.04. теорія і методика професійної освіти*. Хмельницький, 2004. 202 с.
 52. Падалка О.С. Педагогічні технології: Навч. посіб. К.: Енциклопедія, 2005. 252 с.
 53. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З.Н.Курлянд, Р.І.Хмельюк, А.В.Семенова та ін.; За заг.ред.З.Н.Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 399 с.
 54. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. К.: «Слово». 2004. 614 с.
 55. Теорія та методика фізичного виховання. Том 1: Загальні основи теорії та методики фізичного виховання / За ред.. Т.Ю.Круцевич. К.: Книга. 2003. 418 с.
 56. Троцько Г.В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: *Автореф. дис... д-ра пед. наук / 13.00.04 теорія і методика професійної освіти*. К., 1996. 54с

57. Тимошук І.В. Педагогічні умови виховання у студентів гуманістичних цінностей: *Дис...канд. пед. наук / 13.00.07 – теорія і методика виховання*. Вінниця, 2004. 232 с.
58. Фіцула М.М. Педагогіка. Посібник. К.: ВЦ «Академія». 2000. 542 с.
59. Цокур О.С. Категорія педагогічної свідомості в теорії та практиці професійної підготовки вчителя. Одеса: «Логос». 2016. 300 с.
60. Цьось А.В. Національні традиції фізичного виховання. *Рідна школа*. 2009. №10. С. 23–24
61. Черняк О.І Інтелектуальний аналіз даних. К.: Знання. 2014 . 599 с.
62. Шиян Б. Стосунки між учителем і учнями в процесі фізичного виховання. *Фізичне виховання в школі*. 2000. № 2. С.45-47.
63. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1,2. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан». 2002. 272 с ; 248 с.
64. Шиян Б.М. Що потрібно для формування національної системи фізичного виховання школярів. *Фізичне виховання в школі*. 1997. №2. С. 3–5
65. Шиян Б.М. Методика фізичного виховання школярів (практикум). Львів: «Світ». 2013. 184 с.
66. Яновська Л.Г. Формування професійної усталеності майбутніх учителів історії у процесі навчання у вищих педагогічних закладах: *Дис...канд..пед.наук /13.00.04 теорія і методика професійної освіти*. Одеса, 2004. 160 с.
67. Piaget J. Le Judgment Moral chez L'Enfant. Paris, Press univers. de France, 1997. p. 47.

**ПРИКЛАД ОПИТУВАЛЬНИКА
ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ І ОРГАНІЗАЦІЙНИХ
ЯКОСТЕЙ ДИТЯЧОГО ТРЕНЕРА**

1. Чи багато у Вас є друзів, з якими ви постійно спілкуєтеся?
2. Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх колег до сприйняття ними Вашого рішення?
3. Чи довго Вас турбує почуття образи, яку Вам причинив хтось з ваших колег, або товаришів?
4. Чи завжди Вам складно орієнтуватися у критичній ситуації, що створилася?
5. Чи є у Вас прагнення до встановлення нових знайомств з різними людьми?
6. Чи подобається Вам займатися громадською роботою?
7. Чи вірно, що Вам більш приємно і простіше проводити час з книгою або за будь-яким іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли деякі перешкоди у здійсненні Ваших намірів, то чи легко Ви відступаєте від них?
9. Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які значно старші за віком, ніж Ви?
10. Чи любите Ви організовувати і придумувати зі своїми колегами різноманітні ігри та розваги?
11. Чи складно Вам включатися в нові для Вас колаборації, спільноти?
12. Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було б виконати сьогодні?
13. Чи легко Вам вдається встановлювати контакти з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете Ви домогтися, щоб Ваші товариші діяли згідно з Вашою думкою?
15. Чи важко Вам освоюватися в новому колективі?
16. Чи вірно, що у Вас не буває конфліктів з Вашими товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, обов'язків, зобов'язань?
17. Чи прагнете Ви при зручному випадку познайомитися і побесідувати з новою людиною?
18. Чи часто Ви у вирішенні справ приймаєте ініціативу на себе?
19. Чи часто Вас дратують люди, які Вас оточують, і Вам хочеться побути самому?
20. Чи правда, що Ви звичайно погано орієнтуєтеся у незнайомих для Вас обставинах?
21. Чи подобається Вам постійно знаходитися серед людей?
22. Чи виникає у Вас дратування, якщо Вам не вдається закінчити почату справу?
23. Чи маєте Ви почуття ускладнення, незручності або ніяковості, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?

24. Чи правда, що Ви втомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?
25. Чи любите Ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, що стосуються інтересів Ваших товаришів?
27. Чи правда, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед малознайомих Вам людей?
28. Чи вірно, що Ви рідко прагнете до доказу Вашої правоти?
29. Чи вважаєте Ви, що Вам не важко внести пожвавлення у малознайомий для Вас гурт?
30. Чи брали Ви участь у громадській роботі школи, класу, групи?
31. Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?
32. Чи вірно, що Ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не було одразу прийнято Вашими товаришами?
33. Чи відчуваєте Ви себе невимушено, коли потрапляєте в незнайомий для Вас гурт?
34. Чи охоче Ви розпочинаєте організацію різноманітних заходів для своїх товаришів?
35. Чи правда, що Ви не відчуваєте себе достатньо впевненим і спокійним, коли доводиться говорити щось великій групі людей?
36. Чи часто Ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?
37. Чи вірно, що у Вас є багато друзів?
38. Чи часто Ви потрапляєте і центр уваги своїх друзів?
39. Чи часто Ви бентежитесь, відчуваєте ніяковість при спілкуванні з малознайомими людьми?
40. Чи правда, що Ви не дуже впевнено відчуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

КЛЮЧІ
ДЛЯ ОБРОБКИ РЕЗУЛЬТАТІВ МЕТОДИКИ КОЗ-1
Комунікативні

1	+	11	-	21	+	31	-
2		12		22		32	
3	-	13	+	23	-	33	+
4		14		24		34	
5	+	15	-	25	+	35	-
6		16		26		36	
7	-	17	+	27	-	37	+
8		18		28		38	
9	+	19	-	29	+	39	-
10		20		30		40	

Організаторські

1		11		21		31	
2	+	12	-	22	+	32	-
3		13		23		33	
4	-	14	+	24	-	34	+
5		15		25		35	
6	+	16	-	26	+	36	-
7		17		27		37	
8	-	18	+	28	-	38	+
9		19		29		39	
10	+	20	-	30	+	40	-

ОЦІНКА МОТИВАЦІЇ СТАВЛЕННЯ ДИТЯЧИХ ТРЕНЕРІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ, ДІТЕЙ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ (К-ФР)

модифікована шкала оцінки мотивації ставлення до професійної
діяльності

Всі пункти шкали оцінені в балах від 1 до 5 та виражають позитивне або негативне ставлення до формування моральних якостей. Загальна оцінка складається з балів за рядками. Варіанти відповідей на судження можуть бути “так”, “скоріше так, чим ні”, “не можу відповісти”, “скоріше ні, чим так”, “ні”.

1. Створювали Ви щось нове у сфері своєї тренерської діяльності?
2. Якщо Ви позбавитеся можливості працювати тренером, то чи втратить сенс Ваше життя?
3. Чи стомлюють Вас несподіванки у професійній діяльності, які потребують нових виходів із ситуацій, що потребують морального вибору?
4. Чи вважаєте Ви, що під час фізичних занять дітей відбувається формування їхніх моральних якостей?
5. Чи відвідували б Ви заради нових професійних знань спеціальні заняття, навіть, якщо це пов'язане з незручностями?
6. Чи вбачаєте Ви в учневі активного учасника тренувально-виховного процесу?
7. Чи вважаєте Ви, що тільки знання, отримані Вами під час навчання у закладі вищої освіти, дають можливість здійснювати професійну діяльність, спрямовану на формування мотивації у школярів до занять футболом?
8. Чи відчуваєте Ви, що Ваша професія дає можливість Вам поліпшити навколишній світ?
9. Чи вважаєте Ви, що організація Вашої самостійної роботи у процесі організації тренування учнів молодших класів має першорядне значення, сприяючи розвитку їх мотивації до занять футболом?
10. Чи згодні Ви з тим, що в молодших класах не можна розвивати мотивацію до занять футболом?
11. Чи обов'язково завдання формування мотивації до занять футболом молодших школярів повинне супроводжувати Вашу тренерську діяльність?
12. На підготовку до «нестандартних» тренувань у Вас постійно не вистачає часу?
13. Чи враховували Ви, обираючи професію, особисті професійні якості?
14. Чи втрачає тренер, який займається методичною роботою, можливість спілкування з учнями?

15. Чи зацікавлюють Вас нові ідеї, що спрямовані на формування мотивації до занять футболом у молодших школярів, у професійній сфері Ваших колег?

Загальна сумарна оцінка результатів складається за ключем, наведеним у таблиці:

	№ запитання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Відповіді	Так	5	5	1	5	5	5	1	5	5	1	5	1	5	1	5
	Скоріше так, чим ні	4	4	2	4	4	4	2	4	4	2	4	2	4	2	4
	Не можу відповісти	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	Скоріше ні, чим так	2	2	4	2	2	2	4	2	2	4	2	4	2	4	2
	Ні	1	1	5	1	1	1	5	1	1	5	1	5	1	5	1

Рівні ставлення дитячих тренерів до формування К-ФР

Рівні мотивації	I Низький	II Середній	III Достатній	IV Високий
Сума балів	15 – 29	30 – 44	45 – 59	60 – 75

ОЦІНКА НАЯВНОСТІ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ

за методикою О.А.Вострикова

Рішучість - нерішучість

уміння активно і швидко, обирати мету діяльності	3 2 1 0	невміння активно і швидко обирати мету діяльності, проявлення пасивності і повільності в цьому
уміння чітко конкретизувати мету на відповідні завдання	3 2 1 0	невміння чітко конкретизувати мету у відповідних завданнях
уміння швидко приймати рішення	3 2 1 0	невміння швидко приймати рішення, повільність, невпевненість
уміння добре продумувати свої дії	3 2 1 0	невміння добре продумувати свої дії
уміння своєчасно приймати рішення	3 2 1 0	невміння своєчасно приймати рішення, прийняття поспішних або запізнених рішень.

Сміливість-боязливість

уміння долати страх відповідальності за свої дії та вчинки	3 2 1 0	невміння долати страх відповідальності за свої дії та вчинки
уміння долати страх перед прийняттям рішення	3 2 1 0	невміння долати страх перед прийняттям рішення
уміння долати страх перед виконанням рішення	3 2 1 0	невміння долати страх перед виконанням рішення

Ініціативність-безініціативність

уміння швидко знаходити потрібне рішення	3 2 1 0	невміння швидко знаходити потрібне рішення
уміння вирішувати всі задачі по-новому, нестандартно	3 2 1 0	невміння вирішувати всі задачі по-новому, звичка до стандартних рішень
уміння підключати до вирішування власних задач інших людей	3 2 1 0	невміння підключати до вирішування власних задач інших людей

Витриманість-невитриманість

уміння витримувати довготривалу напруженість і продовжувати діяльність	3 2 1 0	невміння витримувати довготривалу напруженість припиняючи діяльність
уміння витримувати втому та продовжувати діяльність	3 2 1 0	невміння витримувати втому та продовжувати діяльність
уміння витримувати впливи	3 2 1 0	невміння витримувати впливи

несподіваних перешкод і продовжувати діяльність		несподіваних перешкод, припиняючи діяльність
уміння витримувати невдачі й продовжувати добиватися своєї мети	3 2 1 0	невміння витримувати невдачі й продовжувати добиватися своєї мети

Самовладання-відсутність самовладання

уміння зберігати ясність свідомості та мислення у гніві	3 2 1 0	невміння зберігати ясність свідомості та мислення у гніві
уміння зберігати ясність свідомості та мислення в горі та пригніченості	3 2 1 0	невміння зберігати ясність свідомості та мислення в горі та пригніченості
уміння правильно працювати в стані гніву	3 2 1 0	невміння правильно працювати в стані гніву
уміння керувати почуттям гніву	3 2 1 0	невміння керувати почуттям гніву
уміння керувати почуттями горя та пригніченості, визволятися від них	3 2 1 0	невміння керувати почуттями горя та пригніченості, визволятися від них

Наполегливість-ненаполегливість

уміння доводити до кінця будь-яку справу	3 2 1 0	невміння доводити до кінця будь-яку справу, зупиняючись на півдороги
уміння підкоряти власну поведінку, настрій, бажання й досягати поставленої мети	3 2 1 0	невміння підкоряти власну поведінку, настрій, бажання й досягати поставленої мети, відвертатися від виконання справи при відсутності бажання або збуджень, що несподівано виникли

Завзятість-відсутність завзятості

уміння долати утруднення, що виникають з предметами	3 2 1 0	невміння долати утруднення, що виникають із предметами
уміння долати утруднення з-поза зовнішніх перешкод	3 2 1 0	невміння долати утруднення з-поза зовнішніх перешкод
уміння долати утруднення у складній діяльності	3 2 1 0	невміння долати утруднення у складній діяльності
уміння перемагати труднощі, пов'язані з неправильними заборонами	3 2 1 0	невміння перемагати труднощі, пов'язані з неправильними заборонами

Самостійність-несамостійність

вміння опиратися на власні сили при досягненні поставленої мети	3 2 1 0	невміння опиратися на власні сили та можливості при досягненні поставленої мети
уміння постійно обходитися без сторонньої допомоги при рішенні задач	3 2 1 0	невміння постійно обходитися без сторонньої допомоги при рішенні задач, пошук такої допомоги в інших
уміння утверджувати особисту думку, позицію всупереч поглядам, позиціям інших людей	3 2 1 0	невміння утверджувати особисту думку, позицію всупереч поглядам, позиціям інших людей

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ САМООЦІНКИ

за методикою, запропонованою В.Тернопільською

Тест містить 32 судження, з приводу яких можливі п'ять варіантів відповідей, кожна з яких кодується балами за схемою: 4 бали – дуже часто; 3 бали – часто; 2 бали – інколи; 1 бал – рідко; 0 балів – ніколи.

Судження:

1. Мені хочеться, щоб мої друзі мене підбадьорювали.
2. Постійно відчуваю відповідальність за доручену мені роботу.
3. Я турбуюсь про своє майбутнє.
4. Багато хто мене ненавидить.
5. Я володію меншою ініціативою, ніж інші.
6. Я турбуюся про свій психічний стан.
7. Я боюся виглядати дурнем.
8. Зовнішній вигляд інших набагато кращий, ніж мій.
9. Я боюся виступати з промовою перед незнайомими людьми.
10. Я припускаюся помилок.
11. Як шкода, що я не вмію як слід розмовляти з людьми.
12. Як шкода, що мені не вистачає впевненості в собі.
13. Мені хотілося, щоб мої дії частіше схвалювали інші.
14. Я надто скромний.
15. Моє життя безкорисне.
16. Багато хто неправильної думки про мене.
17. Мені ні з ким поділитися своїми думками.
18. Люди чекають від мене багато.
19. Люди не дуже цікавляться моїми досягненнями.
20. Я трохи бентежусь (ніяковію).
21. Я відчуваю, що багато людей не розуміють мене.
22. Я не відчуваю себе в небезпеці.
23. Я часто хвилююсь і даремно.
24. Я ніяковію, коли вхожу до кімнати, де вже сидять люди.
25. Я себе постійно відчуваю скутим.
26. Я думаю, що люди говорять про мене за мою спиною.
27. Я впевнений, що люди майже все сприймають набагато легше, ніж я.
28. Мені здається, що зі мною має трапитись яка-небудь неприємність.
29. Мене хвилює думка про те, як люди ставляться до мене.
30. Як шкода, що я не такий комунікабельний.
31. У суперечках я висловлююсь лише тоді, коли впевнений у своїй правоті.
32. Я думаю про те, чого чекають від мене друзі.

Для того, щоб визначити рівень самооцінки, необхідно звести бали за всіма 32 судженнями.

Сума балів від 0 до 25 свідчить про високий рівень самооцінки, за якою людина правильно реагує на зауваження інших і рідко сумнівається у своїх діях.

Сума балів від 26 до 45 свідчить про достатній рівень самооцінки, за якого людина рідко страждає від «комплексу неповноцінності» і лише час від часу намагається підлаштуватися під думку інших.

Сума балів від 46 до 65 свідчить про середній рівень самооцінки, за якого людина інколи страждає від «комплексу неповноцінності», реагує на критичні зауваження з боку інших і часто зважає на їх думку.

Сума балів від 66 до 128 вказує на низький рівень самооцінки, за яким людина хворобливо переносить критичні зауваження на свою адресу, намагається завжди рахуватися з думками інших і часто страждає від «комплексу неповноцінності».

**ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ
ГОТОВНОСТІ ДИТЯЧИХ ТРЕНЕРІВ ДО ПОКРАЩЕННЯ
МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ, ДІТЕЙ УЧАСНИКІВ
БОЙОВИХ ДІЙ, ДО ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ**

Низький рівень. Притаманний тим респондентам, які мають переважно негативне ставлення до зазначеної діяльності. Їх бажання є низькими. Вони мають необ'єктивне уявлення про спеціальність дитячого тренера, яке виявляється в недостатньому розумінні значення та ролі формування необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Знання особливостей дітей молодшого шкільного віку, батьки яких є учасниками бойових дій, а також проблем діяльності учнів молодших класів щодо формування власних моральних якостей є поверховими. Не вбачають необхідності в розвитку власних професійних якостей. Погано розвинені вміння управляти собою під час виконання своїх професійних обов'язків, які передбачають формування необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Мають здебільшого негативне емоційне ставлення у відносинах з іншими людьми. Здібність до саморегуляції дуже низька. Можливі часті зміни настрою, основним станом якого є апатія. Не вміють налагоджувати взаємовідносини з дітьми та колегами у процесі тренування та поза ним. Мовлення монотонне, без емоційного забарвлення. Не вміють правильно виражати і відстоювати свою думку, не вислуховують думки інших людей. Знання щодо планування й організації власної діяльності з формування необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом на тренуванні є поверховими. Мають слабкі знання щодо основних принципів, методів, форм і засобів формування й корекції психологічних якостей молодших школярів засобами рухливих ігор, змагань тощо. Не можуть знайти правильного рішення у професійно-моральній ситуації. Не схильні до самоаналізу та самооцінки своїх професійних дій. Готовність до педагогічної діяльності щодо розвитку необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом засобами тренувань майже не виражена.

Середній рівень. Характеризує групу дитячих тренерів з пасивним ставленням до професійної діяльності з формування й розвитку мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. До участі в цій сфері діяльності їх збуджують мотиви переважно ситуаційного плану (типу «вимагають – отже треба»). Робота з формування й розвитку необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом фактично має споглядальний характер та здійснюється на «рівні присутності». Для таких дитячих тренерів характерна відсутність ініціативи в тренуванні, спрямованого на формування зазначених якостей як особистісно значущих. Знання сутності та специфіки формування та розвитку необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників

бойових дій, до занять футболом, змісту, форм, методів роботи з організації та проведення цієї діяльності учнів епізодичні. Має місце неузгодженість знань з їх фактичним використанням на практиці. Такі тренери здатні розпізнавати дії за зразком, однак виконувати дії за аналогією утруднюються, внаслідок чого не вміють використовувати знання у вирішенні професійно-моральних проблем та ситуацій. Навички розвитку й формування необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом не опрацьовують, прагнуть до шаблонних дій. Пошук шляхів підвищення ефективності тренувально-виховного процесу в спортивній школі з розвитку необхідних нам якостей школярів позначений відтінком короточасності та ситуативності. Рухливість процесів нервової системи недостатня, дитячі тренери зазнають утруднення щодо швидкого та нового вирішення поставлених завдань, знання про закономірності цієї діяльності є поверховими. При включенні в діяльність, не вміють урахувувати знання про характер взаємовідносин з дітьми, їхні психологічні та вікові особливості. Висловлення своїх думок, переконань має слабо виражене емоційне забарвлення. Схильність до самоаналізу та самооцінки своїх професійних дій виявляється епізодично. Готовність до тренувальної діяльності щодо формування та розвитку необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом засобами фізичної культури виражена слабо.

Достатній рівень. Об'єднує дитячих тренерів переважно з позитивним ставленням до майбутньої діяльності, пов'язаної з формування необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Цьому сприяє характерне усвідомлення необхідності такої роботи, а також те, що мотиви включення цієї діяльності до тренувально-виховного процесу, як правило, мають суспільно-значущий характер. Їхня діяльність має пошуковий характер. Такі тренери й самі прагнуть використовувати різні форми роботи, виявляючи при цьому наявні знання сутності справи та особливостей процесу формування й розвитку необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Однак, вони ще відчують утруднення під час застосування набутих знань у своїй професійній діяльності при виникненні професійно-моральних ситуацій реального тренувально-виховного процесу. Діяльність їхня відбувається на тлі позитивної спрямованості на отримання результату. Спостерігається врівноваженість, гнучкість мислення. Загалом у них відзначається свідомий науковий підхід до формування і розвитку необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом, наявність умінь висувати гіпотезу, розподіляти увагу. Взагалі, в них наявні, розвинені комунікативні, інформаційно-пояснювальні й організаторські вміння та навички. Такі дитячі тренери володіють професійними навичками активізації діяльності юних футболістів з формування та розвитку їхньої мотивації до занять футболом. Визначається професійна впевненість у собі, що виявляється в реалізації внутрішніх можливостей у зазначеному

напрямку. На тлі позитивних переживань емоційна напруженість спадає. Такі тренери можуть створювати довільно-потрібний настрій. Мовлення є виразним, вони вміють яскраво висловлювати почуття, переконання, знання та думки. У кожного з них, готовність до професійної діяльності з формування необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом виявлена достатньо.

Високий рівень. Дитячих тренерів зазначеного рівня умовно об'єднує максимальний ступінь сформованості готовності до цієї діяльності. Визначається їхня власна пізнавальна спрямованість, високе розуміння мотивів дій та вчинків як своїх власних, так і учнів молодших класів, які займаються футболом і є дітьми учасників бойових дій. Вони приймають ефективні рішення щодо швидкого включення юних спортсменів до пізнавальної діяльності, спрямованої на розвиток мотивації до спортивних ігор, уміють урахувувати вікові та психологічні особливості молодших школярів, правильно знаходять рішення у професійно-моральних проблемах та ситуаціях, уміють регулювати динаміку проявів властивостей власної нервової системи. Вони виступають ініціаторами нових, більш сучасних шляхів та засобів реалізації завдань з формування та розвитку необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом. Таких Тренерів відрізняє обсяг, міцність та мобільність знань змісту та сутності цієї діяльності, точність та складність дій. Вони активні, енергійні, їхні думки, почуття та емоції спрямовані на досягнення поставлених цілей виконання, завдань навчання та виховання, можуть довго зберігати зосередженість уваги, упорядковувати діяльність як усього колективу, так і кожного юного спортсмена-майбутнього футболіста окремо, вміють керувати їхньою зацікавленістю не лише до тренування, але й до організації своєї поведінки, побуту, зовнішнього вигляду, само дисципліни. Вони навчають дітей вміти концентрувати увагу, добирати та правильно комунікувати як на полі так і у житті. Методичні матеріали щодо проведення і організації тренувально-виховного процесу таких дитячих тренерів враховують спортивні та пізнавальні інтереси учнів, збільшують мотивацію до занять футболом, особливо у такому психологічному стані в якому знаходяться діти учасників бойових дій. Такі тренери вміють передбачати результати своєї діяльності. Взагалі, для тренерів цієї групи є характерним високий рівень володіння комунікативними, інформаційно-пояснювальними і організаторськими вміннями та навичками, здатність використовувати знання в нештатних психолого-педагогічних ситуаціях, що потребують морального вибору. Відзначаються задоволенням діяльністю, відсутністю емоційної напруженості в роботі. Можна стверджувати, що у таких дитячих тренерів готовність до формування необхідної мотивації молодших школярів, дітей учасників бойових дій, до занять футболом виражена досить яскраво.

Додаток 6
ПРОЯВ ПРОФЕСІЙНИХ І ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ
ДИТЯЧИХ ТРЕНЕРІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ К-ФР
(ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ САМООЦІНКИ)

Опитувальник

На **перше** запитання «Що Ви розумієте під поняттям «поведінка»? відповіді дитячих тренерів були дуже схожими. 53% респондентів зазначили, що «поведінка – це така дефініція, за якою визначається тип дитини; розуміння того чи вона спроможна дотримуватися загальноприйнятих правил, традицій, поважати інших людей»; 27% дитячих тренерів вважають, що хороша дитина «повинна дотримуватися десяти християнських заповідей (не вбий, не вкради тощо)»; 13% визначають моральну дитину як «духовну людину з багатим внутрішнім світом, що не здатна на погані, підлі вчинки»; 7% тренерів зауважують, що «це поняття не нашого часу».

На **друге** запитання «Що Ви цінуєте в людях?» 73% респондентів на перше місце поставили таку якість, як «чесність»; 13% визначили такі якості, як «справедливість», «повага до людей», «доброта»; 9% відзначили «відкритість» і «людяність»; 5% цінують в людях «порядність», «відповідальність», «ввічливість» «вірність». Зазначимо, що більше половини дитячих тренерів з футболу (опитаних нами) не відзначили такі психологічні якості, як «дисциплінованість», «мужність», «колективізм».

На **третє** запитання «На Вашу думку, які психологічні якості розвинені у Вас недостатньо?» 17% дитячих тренерів - респондентів відповіли, що в них усі якості розвинені. Зокрема, 43% - вважають, що в них недостатньо розвинені такі якості, як «доброта» і «справедливість»; 11% зазначають, що їм необхідно розвивати такі якості, як «любов до Батьківщини, патріотизм» і 9% вважають, що в них не розвинені «співчуття», «людяність», «вірність».

Четверте запитання «На Вашу думку, якими засобами можна виховувати мотивацію дітей учасників бойових дій до занять футболом?» у 37% дитячих тренерів викликало утруднення і вони відповіли, що не знають. 14% респондентів вважають, що виховувати мотиваційні чесноти потрібно засобами мистецтва (читання художньої літератури, казок, перегляд художніх фільмів, телевізійних передач). 42% зауважили, що мотивація має бути закладена з дитинства власним прикладом батьків, вихователів. 7% зазначили, що виховувати ці якості може тільки сама людина, тобто все залежить тільки від людини та її бажання самовдосконалюватись.

Таблиця Д.6.1

Оцінна шкала прояву професійних і психологічних якостей дитячих тренерів щодо формування мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом (за результатами самооцінки) (в балах)

Якості	Показники прояву якостей	Самооцінка	
<i>I. Професійно-моральні якості дитячих тренерів</i>		ЕГ	КГ
А. Усвідомлення роботи дитячого тренера у напрямку підвищення мотивації до занять футболом дітей УБД	1. Зовсім не замислююсь про свою роботу у цьому напрямку	0,8	1,2
	2. Інколи замислююсь про свою роботу у цьому напрямку	1,3	1,4
	3. Задумуюсь про цю роботу лише в момент підвищеного інтересу	1,2	1,5
	4. Уявляю цілі цієї роботи, але не бачу свого місця в ній	0,9	0,8
	5. Усвідомлюю цілі та зміст діяльності і свою роль у ній	4,3	4,4
Б. Ставлення до професії дитячого тренера з футболу	1. Ніщо не приваблює в професії дитячого тренера	0,3	0,4
	2. Приваблюють в основному переваги професії дитячого тренера	2,4	2,4
	3. Приваблює можливість займатися тренерською і виховною діяльністю	3,4	3,6
	4. Приваблює суспільна значущість професії дитячого тренера з футболу	4,9	4,8
	5. Приваблює можливість професійної творчості й суспільна важливість професії дитячого тренера	4,5	4,5
В. Участь у самовдосконаленні	1. Робота не викликає інтересу	0,2	0,2
	2. Цікавлять окремі проблеми	1,2	1,1
	3. Викликають інтерес лише окремі види роботи	2,6	2,8
	4. Розумію необхідність вивчення усіх видів спортвних ігор	3,8	3,9
	5. З інтересом відвідую всі майстер класи досвідчених фахівців – тренерів з футболу	4,6	4,4
<i>II. Психологічні якості дитячих тренерів з футболу</i>			
А. Моральна самосвідомість	1. Не задумуюсь над своїми помилками	0,2	0,3

	2. Задумуюсь лише після критики	1,7	1,9
	3. Іноді аналізую свої вчинки за власною ініціативою	2,3	2,3
	4. Майже завжди аналізую свою поведінку	3,5	3,8
	5. Постійно аналізую свою поведінку	4,9	4,6
Б. Ставлення до колег - дитячих тренерів з футболу	1. Негативне ставлення до всіх колег	-	-
	2. Байдушний до колег - тренерів	0,3	0,2
	3. Позитивне ставлення лише до тих, у чиєму гарному ставленні зацікавлений	1,7	1,8
	4. Уважний відносно більшості колег	3,6	3,3
	5. Увагу до колег поєдную з вимогливістю до них	4,8	4,6
В. Долучення до справ колег – дитячих тренерів з футболу	1. Ніколи нікому не допомагаю	-	-
	2. Іноді допомагаю тим, хто подобається	1,0	1,0
	3. Допомагаю тим, хто подобається	3,7	3,4
	4. Іноді допомагаю будь-кому	2,0	2,2
	5. Завжди допомагаю будь-кому	3,6	3,9

Як бачимо з таблиці Додатку 6, показники одержаних після діагностування результатів здебільшого знаходяться на низькому рівні (від 1 до 1,9 балів). У першій групі «Професійно-моральні якості дитячих тренерів» за якістю «А. Усвідомлення роботи дитячого тренера з футболу на покращення мотивації до занять футболом дітей учасників бойових дій» було отримано такі бали: за показником «усвідомлюю цілі та зміст діяльності і свою роль у ній» – 4,3 в ЕГ та 4,4 в КГ (*найвищий* результат); «задумуюсь про це лише в момент підвищеного інтересу» – 1,3 ЕГ і 1,5 КГ; «зовсім не замислююсь про це» – 0,8 ЕГ та 1,2 КГ; «уявляю цілі діяльності, але не бачу свого місця в ній» – 0,9 ЕГ і 0,8 КГ (*найнижчий* результат); результати 1,3 в ЕГ та 1,4 в КГ було одержано за показником «ніколи задумуюся про це». На нашу думку, такі результати свідчать про те, що безпосередньо професійна діяльність у цьому напрямку стає значущою для дитячих тренерів з футболу, вони чудово розуміють відповідальність за свою діяльність щодо покращення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом.

Деякі іншими результати було одержано за якістю «Б. Ставлення до професії дитячого тренера з футболу»: у зв'язку з тим, що останнім часом спостерігається тенденція покращення суспільного ставлення до професії дитячого тренера взагалі, і з футболу зокрема. Найбільші бали виставили показнику «Приваблює суспільна значущість професії дитячого тренера з футболу» – 4,8 ЕГ та 4,7 КГ; на другому місці – «Приваблює можливість

професійної творчості й суспільна важливість професії дитячого тренера» (4,5 ЕГ і 4,5 КГ); на третьому – «Приваблює можливість займатися тренерською і виховною діяльністю» (3,4 ЕГ та 3,6 КГ). На нашу думку, це пов'язано з тим, що багато хто з дитячих тренерів прийшли у професію за покликанням. Але через те, що вони займаються спортом і мають намір пов'язати свою майбутню діяльність саме зі спортом показник «Приваблюють в основному переваги професії дитячого тренера» – 2,4 ЕГ та 2,4 КГ. Найнижчі бали були отримані за показником «Ніщо не приваблює в професії дитячого тренера» (по 0,3 в ЕГ та 0,4 КГ), що свідчить про те, що ця група дитячих тренерів не вважають за доцільне займатися в майбутньому навчально-методичною тренерською діяльністю.

За якістю «В. Участь у самовдосконаленні» було одержано такі бали: найвищі оцінки було виставлено показнику «З інтересом відвідую всі майстер класи досвідчених фахівців – тренерів з футболу» – 4,6 ЕГ та 4,4 КГ; далі йде «Розумію необхідність вивчення усіх видів спортвних ігор» (3,8 ЕГ і 3,9 КГ); інші результати такі: «Викликають інтерес лише окремі види роботи» – 2,6 ЕГ та 2,8 КГ; «Цікавлять окремі проблеми» – 1,2 ЕГ та 1,1 КГ; «Робота не викликає інтересу» – 0,2 ЕГ і 0,2 КГ. Зазначені результати ми можемо пояснити тим, що дитячі тренери чітко усвідомлюють необхідність самовдосконалення. Вони проводять свою роботу за розробленим ними ж графіком тренувань на інтуїтивному рівні. Часто знаходячись на рутинній тренувальній роботі, не мають змоги відвідувати теоретичні заняття. Це також пов'язано з тим, що не системно сформована позитивна мотивація до покращення власного навчально-методичного рівня.

У другій групі «Психологічні якості» за якістю «А. Моральна самосвідомість» найвищі бали одержав показник «Постійно аналізую свою поведінку» – 4,9 ЕГ і 4,6 КГ; найменший бал у показника «Не задумуюсь над своїми помилками» – 0,2 ЕГ та 0,3 КГ; інші результати: «Задумуюсь лише після критики» – 1,7 ЕГ та 1,9 КГ; «Іноді аналізую свої вчинки за власною ініціативою» – 2,3 ЕГ і 2,3 КГ; «Задумуюсь лише після критики» – 1,7 ЕГ та 1,9 КГ. Одержані результати свідчать про те, що дитячими тренерами проводиться цілеспрямована робота з формування навичок щодо аналізу своєї діяльності, самосвідомість розвинена достатньо.

Психологічну якість «Б. Ставлення до колег - дитячих тренерів з футболу» тренери оцінили в такий спосіб: «Увагу до колег поєдную з вимогливістю до них» – 4,8 ЕГ і 4,6 КГ; «Уважний відносно більшості колег» – 3,6 ЕГ та 3,3 КГ; «Позитивне ставлення лише до тих, у чиєму гарному ставленні зацікавлений» – 1,7 ЕГ і 1,8 КГ; «Байдужий до колег - тренерів» – 0,3 ЕГ та 0,2 КГ. Жоден тренер не виставив бали за показником «Негативне ставлення до всіх колег». Зазначене виявляє, що загалом тренери мають певні колективістські якості, надають великого значення тим колегам по групі, до яких вони не байдужі.

Якість «В. Долучення до справ колег – дитячих тренерів з футболу» тренерами оцінена так: «Завжди допомагаю будь-кому» – 3,6 ЕГ та 3,9 КГ; «Допомагаю тим, хто подобається» – 3,7 ЕГ і 3,4 КГ; «Іноді допомагаю будь-кому» – 2,0 ЕГ та 2,2 КГ; показник «Ніколи нікому не допомагаю» не одержав жодного бала, що свідчить про те, що дитячі тренери допомагають один одному, мають уявлення про взаємодопомогу та взаємовиручку.

Після проведення формувального експерименту отримано такі результати.

У таблиці 2 наведено дані, одержані внаслідок самооцінки дитячими тренерами з футболу рівня прояву професійних і психологічних моральних якостей після проведення формувального експерименту.

Таблиця Д.6.2

Оцінна шкала прояву професійних і психологічних якостей дитячих тренерів щодо формування мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом (за результатами самооцінки) (в балах)

Якості	Показники прояву якостей	Самооцінка	
<i>I. Професійно-моральні якості дитячих тренерів</i>		ЕГ	КГ
А. Усвідомлення роботи дитячого тренера у напрямку підвищення мотивації до занять футболом дітей УБД	1. Зовсім не замислююсь про свою роботу у цьому напрямку	0,5	1,1
	2. Іноколи замислююсь про свою роботу у цьому напрямку	1,2	1,2
	3. Задумуюсь про цю роботу лише в момент підвищеного інтересу	1,5	1,4
	4. Уявляю цілі цієї роботи, але не бачу свого місця в ній	0,6	0,7
	5. Усвідомлюю цілі та зміст діяльності і свою роль у ній	4,9	4,5
Б. Ставлення до професії дитячого тренера з футболу	1. Ніщо не приваблює в професії дитячого тренера	0,2	0,4
	2. Приваблюють в основному переваги професії дитячого тренера	2,1	2,3
	3. Приваблює можливість займатися тренерською і виховною діяльністю	3,6	3,7
	4. Приваблює суспільна значущість професії дитячого тренера з футболу	5,1	4,7
	5. Приваблює можливість професійної творчості й суспільна важливість професії дитячого тренера	5,0	4,6
В. Участь у самовдоско-	1. Робота не викликає інтересу	-	0,2
	2. Цікавлять окремі проблеми	1,1	1,1

наленні	3. Викликають інтерес лише окремі види роботи	2,5	2,8
	4. Розумію необхідність вивчення усіх видів спортвних ігор	3,9	3,9
	5. З інтересом відвідую всі майстер класи досвідчених фахівців – тренерів з футболу	5,0	4,4
II. Психологічні якості дитячих тренерів з футболу			
А. Моральна самосвідомість	1. Не задумуюсь над своїми помилками	-	0,2
	2. Задумуюсь лише після критики	1,9	1,9
	3. Іноді аналізую свої вчинки за власною ініціативою	2,5	2,4
	4. Майже завжди аналізую свою поведінку	3,4	3,9
	5. Постійно аналізую свою поведінку	5,0	4,7
Б. Ставлення до колег - дитячих тренерів з футболу	1. Негативне ставлення до всіх колег	-	-
	2. Байдушний до колег - тренерів	-	0,2
	3. Позитивне ставлення лише до тих, у чиєму гарному ставленні зацікавлений	1,6	1,8
	4. Уважний відносно більшості колег	3,4	3,4
	5. Увагу до колег поєдную з вимогливістю до них	4,5	4,5
В. Долучення до справ колег – дитячих тренерів з футболу	1. Ніколи нікому не допомагаю	-	-
	2. Іноді допомагаю тим, хто подобається	1,0	1,0
	3. Допомагаю тим, хто подобається	3,7	3,4
	4. Іноді допомагаю будь-кому	1,9	2,2
	5. Завжди допомагаю будь-кому	4,5	3,9

Як бачимо з таблиці 2.9, показники одержаних після проведеної роботи змінилися і відрізняються від тих, що були отримані на констатувальному етапі. Результати є наступними.

У першій групі «Професійно-моральні якості дитячих тренерів» за якістю «А. Усвідомлення роботи дитячого тренера з футболу на покращення мотивації до занять футболом дітей учасників бойових дій» було отримано такі бали: за показником «усвідомлюю цілі та зміст діяльності і свою роль у ній» – 4,9 (на констатувальному етапі було 4,3) в ЕГ та 4,5 (було – 4,4) в КГ (найвищий результат); «задумуюсь про це лише в момент підвищеного інтересу» – 1,5 (1,2) ЕГ і 1,4 (1,5) КГ; «зовсім не замислююсь про це» – 0,5 (0,8) ЕГ та 1,1 (1,2) КГ; «уявляю цілі діяльності, але не бачу свого місця в ній» – 0,6 (0,9) ЕГ і 0,7 (0,8) КГ (найнижчий

результат); результати 1,2 (1,3) в ЕГ та 1,2 (1,4) в КГ одержано за показником «інколи задумуюся про це».

На нашу думку, такі результати свідчать про те, що безпосередньо вплив програми є, а отже професійна діяльність дитячих тренерів у цьому напрямку стає значущою для дитячих тренерів з футболу, вони чудово розуміють відповідальність за свою діяльність щодо покращення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом.

Аналогічна динаміка спостерігається і за якістю «Б. Ставлення до професії дитячого тренера з футболу». Найбільші бали знову виставили показнику «Приваблює суспільна значущість професії дитячого тренера з футболу» – 5,1 (на констатувальному етапі було - 4,9) ЕГ та 4,7 (4,8) КГ; далі – «Приваблює можливість професійної творчості й суспільна важливість професії дитячого тренера» 5,0 (4,5) ЕГ і 4,6 (4,5) КГ; на третьому місці – «Приваблює можливість займатися тренерською і виховною діяльністю» 3,6 (3,4) ЕГ та 3,7 (3,6) КГ). На нашу думку, це пов'язано з тим, що дитячі тренери все ж таки прийшли у професію за покликанням. І тому через те, що вони займаються спортом і мають намір пов'язати свою майбутню діяльність саме зі спортом показник «Приваблюють в основному переваги професії дитячого тренера» – 2,1 (2,4) ЕГ та 2,3 (2,4) КГ. Найнижчі бали зберіглися для показника «Ніщо не приваблює в професії дитячого тренера» 0,2 (0,3) в ЕГ та 0,4 (0,4) КГ, Отже, все ж таки є група дитячих тренерів, які не вважають за доцільне займатися в майбутньому навчально-методичною тренерською діяльністю.

За якістю «В. Участь у самовдосконаленні» було одержано такі бали: найвищі оцінки було виставлено показнику «З інтересом відвідую всі майстер класи досвідчених фахівців – тренерів з футболу» – 5,0 (на констатувальному етапі - 4,6) ЕГ та 4,4 (4,4) КГ; далі йде «Розумію необхідність вивчення усіх видів спортвних ігор» 3,9 (3,8) ЕГ і 3,9 (3,9) КГ; інші результати такі: «Викликають інтерес лише окремі види роботи» – 2,5 (2,6) ЕГ та 2,8 (2,8) КГ; «Цікавлять окремі проблеми» – 1,1 (1,2) ЕГ та 1,1 (1,1) КГ; «Робота не викликає інтересу» – немає у ЕГ і 0,2 КГ. Зазначені результати формульального експерименту ми можемо пояснити тим, що дитячі тренери почали більш чітко усвідомлювати проведення роботи щодо необхідності самовдосконалення.

У другій групі «Психологічні якості» за якістю «А. Моральна самосвідомість» найвищі бали знову ж таки одержав показник «Постійно аналізую свою поведінку» – 5,0 (4,9) ЕГ і 4,7 (4,6) КГ; найменший бал у показника «Не задумуюсь над своїми помилками» – немає у ЕГ та 0,2 (0,3) КГ; інші результати: «Задумуюсь лише після критики» – 1,9 (1,7) ЕГ та 1,9 (1,9) КГ; «Іноді аналізую свої вчинки за власною ініціативою» – 2,5 (2,3) ЕГ і 2,4 (2,3) КГ; «Задумуюсь лише після критики» – 1,9 (1,7) ЕГ та 1,9 (1,9) КГ. Одержані результати засвідчують позитивну динаміку впливу програми на моральну свідомість дитячих тренерів.

Психологічну якість «Б. Ставлення до колег - дитячих тренерів з футболу» тренери оцінили в такий спосіб: «Увагу до колег поєдную з

вимогливістю до них» – 5,0 (4,8) ЕГ і 4,5 (4,6) КГ; «Уважний відносно більшості колег» – 3,4 (3,6) ЕГ та 3,4 (3,3) КГ; «Позитивне ставлення лише до тих, у чиєму гарному ставленні зацікавлений» – 1,6 (1,7) ЕГ і 1,8 (1,8) КГ; «Байдужий до колег - тренерів» – немає (0,3) ЕГ та 0,2 КГ. Жоден тренер також не виставив бали за показником «Негативне ставлення до всіх колег». Зазначене виявляє, що загалом тренери мають колективістські якості, надають великого значення тим колегам по групі, до яких вони не байдужі.

Якість «В. Долучення до справ колег – дитячих тренерів з футболу» тренерами оцінена так: «Завжди допомагаю будь-кому» – 4,5 (3,6) ЕГ та 3,9 (3,9) КГ; «Допомагаю тим, хто подобається» – без змін: 3,7 ЕГ і 3,4 КГ; «Іноді допомагаю будь-кому» – 1,9 (2,0) ЕГ та (2,2) КГ; показник «Ніколи нікому не допомагаю» не одержав жодного бала, що свідчить про те, що дитячі тренери допомагають один одному, мають уявлення про взаємодопомогу та взаємовиручку.

Як бачимо з таблиці 2.9, показники одержаних після формувального експерименту змінилися як в експериментальній (ЕГ), так і в контрольній (КГ) групах. Проте в ЕГ зазначені показники значно вище. На нашу думку такі зміни в обох групах відбулися внаслідок того, що дитячі тренери з ЕГ пройшли програму і мали можливість ближче ознайомитися з вимогами до покращення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом. В експериментальній групі, на відміну від контрольної, додатково обігрувалися педагогічні ситуації та рольові ігри, що сприяли більшому розумінню специфіки тренерської діяльності, а отже й показники в цій групі вищі.

Зазначене виявляє, що дитячі тренери, все ж таки, багато часу проводять разом, а отже в них певним чином змінилося ставлення до своїх колег. Натомість в ЕГ ставлення до своїх колег покращилося. Ми вважаємо, що це відбулося завдяки проведенню творчих завдань, рольових та ділових ігор, що сприяло покращенню колективістських якостей, вмінню спільно вирішувати завдання, з повагою ставитися до думки інших.

Відтак, унаслідок аналізу одержаних результатів за оцінною шкалою, ми дійшли висновку, що показники рівнів сформованості професійно-моральних і морально-психологічних якостей дитячих тренерів після формувального експерименту значно підвищилися, що свідчить про доцільність впровадження в тренувально-виховний процес розроблену нами програму *«Допомога дитячому тренеру щодо підвищення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом»* і постановки перед тренерами, цілеспрямованих завдань щодо формування щодо підвищення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом.

АНКЕТА - 5

На **перше** запитання «Після реалізації програми, чи вважаєте Ви, що у Вас розвинені професійні і моральні якості, необхідні дитячому тренеру з футболу? Що потрібно для їх удосконалення?» практично всі тренери (97%) відповіли ствердно, відзначаючи, що на практиці вони змогли застосувати набуті знання, 3% респондентів відповіли, що не можуть однозначно відповісти на це запитання. Однак всі дитячі тренери ЕГ зазначили, що їм потрібно ще багато працювати, щоб стати гарним дитячим тренером і виконувати ті завдання, що на нього покладені. Для цього потрібно більше уваги приділяти навчанню, щоб здобути необхідні професійні знання, а також постійно працювати над формуванням своїх професійних та інших якостей.

На **друге** запитання «Чи змінилися Ваші уявлення щодо можливості формування і підвищення мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом?» відповіді були різними. Більшість – 83% відповіли, що дійсно під час тренувань та в позанавчальних спортивних заходах дитячий тренер має значну можливість щодо вдосконалення відповідних якостей молодших школярів і що саме в молодшому шкільному віці необхідно цілеспрямовано здійснювати таку роботу, тому що молодший шкільний вік для цього найбільш сприятливий. 17% респондентів вважають, що формуванням і підвищенням мотивації дітей учасників бойових дій до занять футболом більше повинні займатися класний керівник і батьки, а завданням тренера є розвиток фізичних якостей і збереження стану здоров'я, хоча зовсім і не відкидають можливості формувати моральні якості школярів під час занять спортом і фізичною культурою.

На **третє** запитання «Чи вважаєте Ви корисним впровадження у тренувально-виховний процес спортивної школи запропонованої програми? Чому?» 100% тренерів дали позитивну відповідь, зазначаючи, що програма допомагає їм замислитися над тим, якою повинна бути моральна людина, визначити для себе: «Чи є я моральною людиною? Над розвитком яких якостей мені необхідно працювати? Яких негативних звичок позбутися?»; зокрема вони відзначали, що «будь-який дитячий тренер повинен знати яким чином він може допомогти дитині стати високо патріотичною, моральною особистістю засобами футболу»; «раніше я не міг припустити, що на тренуваннях з футболу і на заняттях зі спорту крім розвитку фізичних якостей необхідно звертати увагу ще й на розвиток мотивації».